

บทที่ 14

การซักถามพยาน

เมื่อคู่ความได้เสนอพยานหลักฐานต่อศาลโดยถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมายตั้งที่ได้ศึกษากันมาแล้ว เมื่อถึงกำหนดวันพิสูจน์ค้นหาความจริง คือ กำหนดวันพิจารณาสืบพยานโจทก์หรือสืบพยานจำเลย โจทก์หรือจำเลยจะต้องนำพยานมาสืบต่อศาลเพื่อพิจารณาต่อไป

การซักถามพยานนี้เป็นวิวัฒนาการของการค้นหาความจริง เมื่อมีคดีพิพาทเกิดขึ้นศาลซึ่งเป็นคนกลางมีหน้าที่ค้นหาความจริงให้ได้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นในคดีนั้นหรือที่เรียกในภาษากฎหมายว่าข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำไปปรับเข้ากับตัวบทกฎหมายแล้ววินิจฉัยคดีนั้นไปตามความยุติธรรมต่อไป

ก่อนที่นักศึกษาจะศึกษาการซักถามพยานในการว่าความตามหลักสูตรศึกษาในคณะนิติศาสตร์ของเรา นักศึกษาควรจะได้รู้ถึงวิวัฒนาการในเรื่องนี้ไว้เป็นเบื้องต้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เข้าใจยิ่งขึ้น

วิธีการที่จะค้นหาว่าข้อเท็จจริงในคดีเป็นประการใดมีวิวัฒนาการมาดังนี้^{1/}

ในประเทศอังกฤษในอดีตเมื่อ 800-900 ปีที่ผ่านมาวิธีการแสวงหาความจริงโดยวิธีพิจารณาที่อาศัยเพลิง (trial by fire) หรืออาศัยน้ำ (trial by water) หรืออาศัยการต่อสู้ด้วยอาวุธ (trial by battle)

วิธีพิจารณาทั้งสามแบบนี้เกิดขึ้นเนื่องจากชาวอังกฤษในสมัยนั้นมีความเชื่อถือและมีความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า ทั้งเชื่อมั่นว่าผู้บริสุทธิ์หรือสุจริตชนเท่านั้นที่พระผู้เป็นเจ้าทรงให้ความคุ้มครองหากผู้ใดไม่บริสุทธิ์หรือไม่สุจริตแล้ว พระผู้เป็นเจ้าย่อมลงโทษผู้นั้นให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา

^{1/}ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร “ศาลกับพยานบุคคล” นำอักษรการพิมพ์กรุงเทพฯ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) หน้า 2-4

1) วิธีพิจารณาโดยอาศัยเพลิง (trial by fire)^{1/}

มีวิธีการดังนี้คือ เจ้าพนักงานจะนำเอาเหล็กแท่งยาว 5 นิ้วมาเผาไฟไหมจนเหล็กมีความร้อนแรงเป็นสีแดง แล้วให้จำเลยซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองโดยใช้มือเปล่าจับแท่งเหล็กที่ร้อนแดงนั้นแล้วเดินไปเป็นระยะทาง 9 ฟุตจึงวางเหล็กนั้นลง หลังจากนั้นเอาผ้าขาวพันรอบมือของจำเลยที่จับเหล็กที่ร้อนแดงแท่งนั้นไว้ เมื่อครบ 7 วัน ก็ให้แก่ผ้าขาวที่พันมือจำเลยออก หากปรากฏว่าแผลหายสนิทโดยไม่มีอาการผิดปกติแต่อย่างใดก็ถือว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงปกป้องคุ้มครองจำเลย จำเลยผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ตรงกันข้าม ถ้าหากมือของจำเลยนั้นมีแผลถูกไฟลวก ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด จึงต้องถูกลงโทษ

2) วิธีพิจารณาโดยอาศัยน้ำ (trial by water)^{2/}

มีวิธีการดังนี้คือ เจ้าพนักงานต้มน้ำในกะทะจนเดือดแล้วเอาก้อนหินใส่ลงไปในกะทะน้ำเดือดนั้น แล้วให้จำเลยซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดล้วงเอาก้อนหินขึ้นมา เสร็จแล้วให้เอาผ้าขาวมาพันรอบมือจำเลยที่ล้วงก้อนหินจากกะทะน้ำเดือดนั้น เมื่อครบ 7 วัน ก็ให้แก่ผ้าขาวที่พันมือจำเลยออกหากแผลหายเป็นปกติก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถ้าแผลไม่หายเป็นปกติจำเลยจะต้องถูกลงโทษเพราะพระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงคุ้มครองผู้ผิด

3) วิธีพิจารณาโดยอาศัยการต่อสู้กันด้วยอาวุธ (trial by battle)^{3/}

ได้แก่การนำเอาโจทก์และจำเลยมาต่อสู้กันด้วยอาวุธ ซึ่งในคดีอาญาจำเลยอยู่ในฐานะเสียเปรียบอย่างยิ่งคือ เมื่อต่อสู้กันด้วยอาวุธแล้วถ้าจำเลยเพลี่ยงพล้ำเสียก็ถูกฆ่าตาย ถ้ายังไม่ตายแต่พ่ายแพ้แก่โจทก์ จำเลยก็จะถูกแขวนคอที่ตะแลงแกงซึ่งอยู่ในบริเวณต่อสู้กันนั่นเอง ส่วนในคดีแพ่งโจทก์จำเลยไม่ต้องต่อสู้กันเอง หากแต่ให้นักต่อสู้อาชีพต่อสู้แทนตนได้ ถ้านักต่อสู้อาชีพของฝ่ายใดพ่ายแพ้ฝ่ายนั้นก็ฝ่ายแพ้คดี

วิธีการพิสูจน์ความสุจริตและความบริสุทธิ์เหล่านี้ยกเลิกไปหลายร้อยปีมาแล้ว เว้นแต่วิธีพิจารณาโดยอาศัยการต่อสู้กันด้วยอาวุธเพียงยกเลิกไปเมื่อหนึ่งร้อยปีเศษมานี้เอง ทั้งนี้เพราะเกิดความคิดกันขึ้นในภายหลังว่า การค้นหาความจริงในคดีให้ได้จากวิธีการเหล่านี้ไม่ใช่ว่าเป็นผล ไม่อาจอำนวยความสะดวกที่แท้จริงได้และเป็นเรื่องที่ลวงสมัย จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้วิธีการพิสูจน์ความสุจริตของโจทก์และความบริสุทธิ์ของจำเลยโดยอาศัยพยานหลักฐาน

^{1/} Theodore Plucknett, A concise History of the Common Law (5th ed; London: Butterworths, 1956), p.114

^{2/} หนังสือดังกล่าว, หน้าเดียวกัน

^{3/} หนังสือดังกล่าว, หน้า 116-118

ต่าง ๆ แทน โดยอาจจะเป็นพยานบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์ พยานเอกสาร หรือวัตถุพยาน ซึ่งนำมาสืบหรือแสดงในศาล หรืออาจใช้วิธีออกเดินเผชิญสืบนอกศาลก็ได้โดยศาลหรือคณะลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยว่าฝ่ายใดมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือและมีน้ำหนักมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายนั้นก็จะเป็นฝ่ายชนะคดีในที่สุด

ก) การพิสูจน์ความผิดในประเทศไทย

ในประเทศไทยก็มีการทำพิสูจน์ความสุจริตของโจทก์และความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยวิธีการคล้ายคลึงกับของอังกฤษจะแตกต่างกันก็ไม่มากนัก วิธีพิจารณาของคนไทยสมัยโบราณมีวิธี “ดำน้ำ” และ “ลุยไฟ” ซึ่งก็มีพื้นฐานมาจากความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามทรรคนะของคนไทยสมัยเก่าที่ว่า ผู้บริสุทธิ์จักต้องได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังสุภาษิตที่ว่า “คนดีตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” (ซึ่งปัจจุบันทรรคนะนี้ลางเลือน คนในยุคนี้ไม่มีใครเชื่อถือจนบางคนนำไปล้อสุภาษิต เป็นว่า “คนดีตกน้ำก็จม ไม่จมก็หาย” เป็นต้น) ดังนี้เมื่อมีคดีความเกิดขึ้นทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองด้วยการเดินบนมรรคาแห่งบุปผชาติ อันที่จริงคำว่า มรรคาแห่งบุปผชาติหรือมรรคาแห่งดอกไม้นี้ไม่มีในกฎหมาย แต่ผู้เขียนตั้งชื่อเรียกเพื่อให้ฟังไพเราะน่าเดินเล่นเพราะฟังแล้วน่ารื่นรมย์ประหนึ่งเป็นหนทางหรือถนนที่สวยงามดาระดาษด้วยดอกไม้สองฟากทางหรือปูด้วยกลีบดอกไม้ แต่จริง ๆ แล้วเป็นถนนแห่งความเจ็บปวดและน่ากลัว กล่าวคือทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องเดินบนกองถ่านที่ลุกเป็นไฟโชติช่วง กองถ่านดังกล่าวนี้มีความยาว 6 คอก กว้าง 1 คอก หนา 1 คืบ หลังจากคู่ความเดินลุยไฟแล้ว 7 วัน ถ้าคู่ความต่างเป็นปกติถือว่ายังไม่ได้ความจริงว่าใครเป็นผู้บริสุทธิ์แน่ ต้องนำเอาทั้งโจทก์และจำเลยไปดำน้ำแข่งกันอีกวาระหนึ่ง หากใครโผล่ขึ้นมาก่อน ก็แสดงว่าเป็นผู้แพ้คดี จักต้องถูกลงโทษ^{1/}

ข) ที่มาของกฎหมายลักษณะพยานของไทย

หลักกฎหมายในลักษณะพยานของไทยปัจจุบันมีที่มาจากหลักกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เช่นการซักถามพยานบุคคลในศาลก็มีการซักถาม (EXAMINATION) การถามค้าน (CROSS-EXAMINATION) และการถามติง (RE-EXAMINATION) เกณฑ์กำหนดในการกล่าวอ้างพยาน การชั่งน้ำหนักพยานก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ส่วนที่แตกต่างกันก็มีบ้าง แต่ก็เป็นเพียงข้อปลีกย่อยเท่านั้น เช่นเรื่องพยานบอกเล่ารับฟังได้เพียงใด ในกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษเข้มงวดกวัดขันและรับฟังน้อยกว่าในกฎหมายของเรา^{2/}

^{1/}กฎหมายตราสามดวง ลักษณะพิสูจน์ ดำน้ำ ลุยเพลิง

^{2/}ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร หนังสือดังกล่าว หน้า 4

ในปัจจุบันการพิจารณาคดีโดยเฉพาะวิธีการค้นคว้าหาความจริงได้เปลี่ยนแปลงเรียกว่า วิวัฒนาการก้าวหน้าไปไกลและแตกต่างกับวิธีการในอดีตหรือสมัยโบราณมากแทบจะเรียกว่า ไม่เห็นร่องรอยวิธีการของสมัยก่อนนอกจากเจตนารมณ์ที่จะให้ความยุติธรรมเท่านั้นที่สืบทอด มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถ้านักศึกษาสังเกตจะเห็นว่ากฎหมายของนานาประเทศและของประเทศไทย ได้เสาะแสวงหาความจริงในคดีต่าง ๆ โดยการเอาวิชาการทางวิทยาศาสตร์ จิตวิทยา ตลอดจน เทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ เข้ามาช่วยหลาย ๆ ด้าน ตลอดจนทั้งมีการนำพยานบุคคล พยานเอกสาร ตลอดจนวัตถุพยานมาพิสูจน์ข้อกล่าวหาข้อต่อสู้ว่าฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ นำรับฟังมากกว่า กัน ถือเป็นกฎเกณฑ์ข้อแพ้อ่อนและเป็นกติกา เป็นต้น

ค) พยานหลักฐานที่อ้างในศาล

ในบรรดาพยานหลักฐานทั้งหลายที่คู่ความนำมาพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนจะมีทั้งพยานบุคคล พยานเอกสารและวัตถุพยาน ดังที่เราได้ศึกษากันมาแล้ว แต่ละประเภทของพยานเหล่านี้ต่างก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยเฉพาะพยานบุคคลนั้นจะต้องเบิกความต่อหน้าศาล เพื่อแถลงข้อเท็จจริงให้ศาลฟังถึงการรู้เห็นเหตุการณ์ของตนเช่นว่า ขณะเกิดเหตุพยานรู้เห็นเหตุการณ์อย่างไรบ้าง ก่อนและหลังเกิดเหตุมีอะไรเกิดขึ้น ดังนี้ เป็นต้น ทั้งนี้พยานจะต้องให้ออกาสคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามหรือทนายความของคู่ความนั้นซักถาม เพื่อขจัดความสงสัยในปากคำที่พยานเบิกความต่อศาลด้วย

เค้าโครงในการพิจารณาก่อนศาลพิพากษาคดี

เมื่อศาลได้ฟังพยานหลักฐานทั้งหลายของคู่ความแต่ละฝ่ายในประเด็นแห่งคดีแล้ว ศาลก็จะชี้แจงน้ำหนักคำพยานว่า พยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากันแล้วจึงตัดสินไปตามตัวบทกฎหมาย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความต่อไป

ในทางตรงกันข้าม หากไม่มีบุคคลใดรู้เห็นเป็นพยานต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในทางกฎหมายเรียกว่า “ประจักษ์พยาน” หรือไม่มีพยานหลักฐานอื่นระบุแจ้งชัดตามข้ออ้างของโจทก์หรือข้อต่อสู้ของจำเลย ข้ออ้างหรือข้อต่อสู้นั้นย่อมเลื่อนลอย ไร้น้ำหนัก ศาลย่อมไม่เชื่อถือตามข้ออ้างในฟ้องของโจทก์หรือข้อต่อสู้ตามคำให้การของจำเลย

แต่อย่างไรก็ตามก็หาใช่ว่าไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นเหตุการณ์มาเบิกความโดยตรงแล้วศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานอื่น ๆ เสียเลยก็หาไม่ ศาลอาจจะรับฟังพยานแวดล้อมกรณีทั้งหลายก็ได้ ถ้าหากพยานแวดล้อมเหล่านั้นมีน้ำหนักบ่งบอกเพียงพอแก่การพิจารณาคดีกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของคู่ความได้

ในบรรดาพยานบุคคลในศาลนั้นพอจะแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

- 1) ประจักษ์พยาน

2) พยานผู้เชี่ยวชาญ

1) ประจักษ์พยาน

ได้แก่พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เช่นเป็นผู้เห็นจำเลยล้วงกระเป๋าเจ้าของทรัพย์ หรือเป็นผู้รู้เห็นการตกลงทำสัญญาจะซื้อขายที่ดิน โดยตนเองเป็นคนหนึ่งที่ลงนามเป็นพยานในสัญญาจะซื้อขายฉบับที่เกิดการฟ้องร้องเป็นคดีในศาล เป็นต้น ในทางปฏิบัติ มักจะมีอยู่บ่อย ๆ ที่บุคคลภายนอกคดีถูกอ้างเป็นพยานในศาลทั้ง ๆ ที่ไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง นักศึกษาที่ลงทะเบียนศึกษากฎหมายลักษณะพยานคงเคยได้ศึกษาหรือคุ้นหูกับคำว่า “พยานบอกเล่า”

“พยานบอกเล่า” เป็นบุคคลที่ไม่รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงแต่ได้ยินได้ฟังมาจากอีกทอดหนึ่ง ประเภทฟังเขามาเล่าต่ออีกทีหนึ่ง พยานประเภทนี้น่าหนักน่าเชื่อถือน้อยกว่าประจักษ์พยาน ในการอ้างพยานบอกเล่าส่วนใหญ่ถ้าหากไม่มีประจักษ์พยานแล้วจึงจะอ้างกัน

ในด้านน้ำหนักการนำรับฟังคำพยานประเภทนี้ เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายลักษณะพยานของไทยคดีแพ่งและคดีอาญายังไม่อยู่ในแนวเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในป.วิ.แพ่ง มาตรา 95 ความว่า “ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้น

(1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ

(2) เป็นผู้ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง ฯลฯ” แต่ใน ป.วิ.อาญา มาตรา 226 ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล บางศาลก็ไม่รับฟัง บางศาลก็รับฟังไว้ก่อน แล้วใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าควรเชื่อหรือไม่เพียงใด เช่น เด็กอายุ 5 ขวบมาเป็นพยานศาลแต่ตกใจประหม่าไม่กล้าเบิกความ หมดหนทางที่ศาลจะสืบเด็กนั้น ศาลรับฟังคำให้การเด็กในชั้นสอบสวนได้ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 94 ส่วนจะเชื่อหรือไม่แล้วแต่ดุลพินิจ (ฎ. 408/2485)

ถ้าหากจะเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษแล้ว ในทางปฏิบัติศาลอังกฤษเข้มงวดมากในปัญหาที่ว่าเรื่องใดรับฟังเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีได้หรือไม่ ได้ โดยเฉพาะพยานบอกเล่าแล้วนั้น ศาลอังกฤษไม่รับฟังเลย นอกจากจะเป็นเรื่องที่ต้องด้วยข้อยกเว้นของกฎหมาย^{1/}

1.1) เหตุผลที่ศาลไม่รับฟังพยานบอกเล่า

เหตุผลที่ศาลไม่รับฟังคำพยานบอกเล่าที่แจ้งชัดอยู่ในตัวเอง เพราะเมื่อพยานบอกเล่าไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ ไม่ได้ยินหรือประสบด้วยตนเองแล้ว แต่ได้ยินคนอื่นเล่าให้ฟังอีกทอดหนึ่ง

^{1/}ศ.ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร หนังสือดั่งอ้าง หน้า 7

ยอมไม่น่าเชื่อ ทั้งนี้การฟังเขามาเล่าต่อเป็นทอด ๆ นั้น ผู้เล่าอาจจะตกเติมเสริมแต่งข้อเท็จจริง ทำให้ข้อเท็จจริงเพี้ยนไป ยิ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับชีวิต อิศราภาพของจำเลยในคดีอาญา ถ้ายอมให้รับฟังพยานบอกเล่าซึ่งยืนยันไม่ได้ว่าขาดหรือเกินมาลงโทษจำเลย เช่น จำคุกหรือประหารชีวิตยอมไม่ชอบด้วยความเป็นธรรม

อีกประการหนึ่ง ในแง่ของการพิจารณาตามหลักกฎหมายต้องให้โอกาสจำเลยเผชิญหน้าและถามค้านพยานของฝ่ายตรงกันข้ามได้อย่างเต็มที่ ('the right to confrontation') ซึ่งเป็นสิทธิของจำเลยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของชาติที่มีใช้เผด็จการจะตราขึ้นคุ้มครองสิทธิของประชาชนเสมอ ดังนั้นถ้าหากมีการยอมรับฟังคำพยานบอกเล่าจะทำให้จำเลยหมดโอกาสถามค้านพยานผู้เป็นต้นตอของเรื่อง การฟังเขามาเล่าต่อ นั้น ผู้เล่าไม่อาจถูกถามค้านให้ได้ความกระจ่าง พยานบอกเล่าไม่อาจจะยืนยันได้ว่าความจริงเป็นเช่นใด คำตอบที่ได้รับจากพยานบอกเล่าเชื่อว่าต้องตอบในทำนองว่า "ไม่สามารถยืนยันได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ เนื่องจากเขาไม่เห็นกับตาตัวเอง ฟังเขาเล่ามาหรือเขาเล่าว่า...." เขาในที่นี้ไม่รู้ว่าเป็นใคร อาจจะ เป็นเขาวิ้วเขาควายก็ได้

2) พยานผู้เชี่ยวชาญ

พยานผู้เชี่ยวชาญนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทย่อย คือ

- 2.1) ผู้เชี่ยวชาญของศาล
- 2.2) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะคดี
- 2.3) บุคคลผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ

2.1) ผู้เชี่ยวชาญของศาล

หมายถึงบุคคลซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาล ณ กระทรวงยุติธรรม บุคคลที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลได้นั้นมิได้หมายความว่า จะเป็นใครก็ได้ก็หาไม่ ผู้ที่จะมีสิทธิขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญนั้นจะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการที่ไปขึ้นทะเบียนไว้โดยผ่านการตรวจสอบคุณวุฒิและคุณสมบัติที่กระทรวงยุติธรรมได้กระทำก่อนรับขึ้นทะเบียน ในปัจจุบันกระทรวงยุติธรรม มีผู้เชี่ยวชาญของศาลหลายสาขาด้วยกันที่เกี่ยวข้องกับทางแพทย์ เช่น สาขานิติเวชศาสตร์ สาขานิติเคมี สาขาอื่น ๆ เช่น การตรวจพิสูจน์ลายมือ วัตถุของกลาง การตรวจเอกสาร การทำแผนที่โฉนดและการรังวัด เกี่ยวกับการเงิน เช่น ผู้เชี่ยวชาญการเงิน การบัญชี ฯลฯ เป็นต้น

ผู้ทรงคุณวุฒิและขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลนี้ ศาลเองจะเรียกให้ไปแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอให้ศาลเรียกไปแสดง

ความเห็นดังกล่าวก็ได้ หรือคู่ความทั้งสองฝ่ายจะตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาลเป็นพยานร่วมก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 129)

ส่วนดีของคำพยานประเภทนี้ คือความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญของศาลมีน้ำหนักศาลเชื่อถือ เพราะผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ผ่านการกลั่นกรองคุณวุฒิและคุณสมบัติจากกระทรวงยุติธรรมแล้ว

2.2) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะคดี

ได้แก่บุคคลที่ศาลแต่งตั้งให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะคดี มีเอกสิทธิ์บางประการ ซึ่งบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญและพยานธรรมดาในคดีแพ่งไม่มี โดยหลักกฎหมายลักษณะพยาน พยานทุกคนต้องมาเบิกความด้วยวาจาและกฎหมายห้ามพยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 113) หลักกฎหมายลักษณะพยาน ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 113 นี้ จะเห็นว่าพยานผู้เชี่ยวชาญมีเอกสิทธิ์ที่จะอ่านข้อความใด ๆ เช่น บันทึกช่วยความจำหรืออ้างอิงตำราหรือเอกสารอย่างหนึ่งอย่างใดให้ศาลฟังได้โดยไม่จำเป็นต้องเบิกความด้วยวาจาหรือต้องขออนุญาตศาลแต่อย่างใดไม่ นอกจากนี้พยานผู้เชี่ยวชาญจะส่งความเห็นของตนมาศาลเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ ในกรณีส่งความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรนี้ ศาลอาจจะเอาความเห็นนั้นเป็นหลักฐานในคดีเลยทีเดียวโดยไม่ต้องเรียกตัวผู้เชี่ยวชาญของศาลมาเพื่ออธิบายด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าศาลหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ตีประสงค์ที่จะซักถามผู้เชี่ยวชาญของศาลเพิ่มเติมก็อาจขอให้ศาลเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญของศาลนั้นมาศาลเพื่อให้อธิบายด้วยวาจาประกอบความเห็นที่ได้ให้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 129, มาตรา 130)

เปรียบเทียบกับคดีอาญา

ในคดีอาญานั้น ศาลจะให้ผู้เชี่ยวชาญประเภทนี้ทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอบหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วให้แก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเบิกความ (ป.วิ.อาญา มาตรา 243 วรรคสอง)

ก) การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

- 1) ศาลเองเห็นสมควรมีคำสั่งแต่งตั้งหรือโดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ
- 2) การแต่งตั้งกฎหมายให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ศาลจะเรียกคู่ความมาให้ตกลงกันกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งก็ได้
- 3) ศาลจะบังคับบุคคลใดเป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นได้ยินยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้ในทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลแล้ว (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 129)

ข) สิทธิของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง

(1) มีสิทธิแสดงความคิดเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้แล้วแต่ศาลจะต้องการ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 130)

(2) มีสิทธินำเอาบันทึกช่วยความจำขึ้นมาอ่านหรืออ้างอิงตำราหรือเอกสารอื่นใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเบิกความด้วยปากเปล่าหรือต้องขออนุญาตศาลเสียก่อนเสมอไป ดังเช่น พยานบุคคลอื่น (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 113)

(3) มีสิทธิจะได้รับเงินค่าธรรมเนียมและรับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น

2.3) บุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ

หมายถึงบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา การฝีมือ การค้าหรือการงานที่ทำหรือในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของบุคคลประเภทนี้อาจเป็นประโยชน์ในการพิจารณาวินิจฉัยประเด็นที่พิพาท ไม่ว่าจะบุคคลนั้น ๆ จะเป็นผู้มีอาชีพในการนั้นหรือไม่ก็ตาม คู่ความก็อาจอ้างบุคคลดังกล่าวเป็นพยานของตนได้ (ดู ป.วิ.อาญา มาตรา 243) ในการศึกษาให้สังเกตด้วยว่าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญว่าผู้ชำนาญการพิเศษ ข้อที่พึงสังเกตอีกประการหนึ่งคือบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญนี้ ถึงแม้จะเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญ ณ กระทรวงยุติธรรมไว้แล้วก็ตาม หากมาเบิกความในฐานะเป็นพยานผู้มีความรู้เชี่ยวชาญแล้วมีเอกสิทธิ์เสมือนผู้เชี่ยวชาญประเภท 2.2 บางส่วน คือ อ่านบันทึกต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตศาล แต่จะต้องมาเบิกความที่ศาลเอง จะส่งความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ได้ เพราะฉะนั้นบางคนอาจทำสองหน้าที่ คือเป็นทั้งประจักษ์พยานและผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ตรวจบาดแผลผู้ตายและทำรายงานชันสูตรพลิกศพไว้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจลักษณะบาดแผลแพทย์เป็นประจักษ์พยาน แพทย์บันทึกรายงานมาเบิกความประกอบตามที่ตนเห็นบาดแผลจริง ๆ ส่วนในเรื่องความเห็นแพทย์ที่ว่าผู้ตาย ๆ ด้วยเหตุใด แพทย์มาเบิกความประกอบในฐานะผู้เชี่ยวชาญ

ข) วิธีการซักถามพยานบุคคลในศาล

ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการซักถามพยาน เบื้องต้นควรได้ทราบมาก่อนที่คู่ความจะลงมือซักถามพยานนั้น พยานจะต้องปฏิบัติอย่างไรเสียก่อน เป็นลำดับดังนี้

เริ่มต้นเมื่อพยานได้อยู่ต่อหน้าศาลแล้ว ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตนหรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นบุคคลต่อไปนี้

(1) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ

(2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา

(3) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน

ในการเบิกความต่อศาลพยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา จะบันทึกข้อความใด ๆ เข้าไปอ่านไม่ได้นอกจากจะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นจึงจะอ่านบันทึกต่าง ๆ เช่น บันทึกช่วยความจำ ตำราหนังสืออ้างอิงได้ (ดู ป.วิ.แพ่ง มาตรา 112, 113)

ลำดับต่อมา หลังจากที่พยานได้สาบานหรือปฏิญาณตนแล้ว ศาลจะถามชื่อ นามสกุล อายุ ตำแหน่งหรืออาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ ซึ่งพยานจะต้องตอบให้ศาลทราบ แล้วศาลจะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง กล่าวคือ แจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งต้องสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเล่าเรื่องตามลำพังหรือโดยวิธีตอบคำถามของศาล หรือ

(2) ให้คู่ความซักถาม และถามค้านไปที่เดียวตามหลักกฎหมาย คือ ฝ่ายอ้างพยานเป็นฝ่ายถามก่อนเรียกว่า “ซักถาม” (EXAMINATION) เมื่อซักถามเสร็จแล้ว ฝ่ายปรปักษ์เป็นฝ่ายซักค้าน หรือเรียกว่า “ถามค้าน” (CROSS-EXAMINATION) เมื่อได้ถามค้านเสร็จแล้ว ฝ่ายที่อ้างพยานมีสิทธิถามได้อีกเรียกว่า “การถามตึง” (RE-EXAMINATION) เมื่อได้ถามตึงเสร็จแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะซักถามอีกไม่ได้นอกจากศาลจะอนุญาต ถ้าคู่ความฝ่ายใดได้รับอนุญาตให้ถามได้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมถามค้านได้อีกในข้อที่เกี่ยวกับคำถามนั้น

หลักกฎหมายและการปฏิบัติในเบื้องต้นเป็นดังที่กล่าวมานี้ ก่อนที่นักศึกษาจะศึกษาต่อไปถึงหลักเกณฑ์การซักถาม ผู้เขียนเห็นว่านักศึกษาควรจะได้ทราบถึงเหตุผลว่าทำไมกฎหมายจึงกำหนดต้องให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตัวก่อนเบิกความ การสาบานหรือปฏิญาณว่าจะเบิกความตามความจริงมีผลต่อจิตใจหรือทำให้พยานพูดความจริงเสมอไปหรือไม่อย่างไร การสาบานหรือปฏิญาณในทางปฏิบัติเขาทำอย่างไร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ควรจะได้รู้ไว้เพื่อจะได้ทราบเจตนารมณ์ของกฎหมายจะช่วยทำให้การศึกษากฎหมายเข้าใจสะดวกขึ้น

ง) การสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนพยานเบิกความ

การสาบานหรือปฏิญาณตัวก่อนเบิกความใช้ทั้งคดีแพ่งคดีอาญา โดยเฉพาะกับพยานบุคคลไม่ว่าพยานบุคคลธรรมดาหรือพยานผู้เชี่ยวชาญก็ตาม (ดู ป.วิ.แพ่ง มาตรา 129(2)) การที่นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ก็เพื่อให้พยานบุคคลเหล่านี้เบิกความเฉพาะความจริงเท่านั้น

การสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความนี้เป็นวิธีการที่เกิดจากการคิดค้นหาวิธีที่จะให้พยานพูดแต่ความจริงโดยเฉพาะได้อาศัยหลักจิตวิทยาเข้าสนับสนุน โดยความคิดว่าคนปกติทั่วไปย่อมมีความเคารพและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติ

ชั่ว เชื่อถือในบาปและบุญ มุ่งสู่สวรรค์มากกว่านรก ดังนั้นกฎหมายจึงใช้วิธีการให้พยานสาบาน คนในศาลก่อนจะเบิกความเพื่อให้พยานมีโมฆกรรมในอันที่จะกล่าวแต่เฉพาะความจริง มีความสำนึกในหน้าที่ ตลอดจนความรู้สึกรับผิดชอบตนเองในอันที่จะไม่นำความเท็จมากล่าว ถ้อยคำที่สาบานและปฏิญาณนั้นน้ำหนักแตกต่างกัน ปฏิญาณนั้นมีลักษณะให้คำเชื่อมั่นว่าจะเบิกความด้วยความสัตย์ความจริงเท่านั้น มีลักษณะไม่รุนแรงดังเช่นสาบาน เพราะถ้อยคำที่ใช้ในคำสาบานมีลักษณะที่น่าเกรงว่า กล่าวคือเป็นการสาปแช่งผู้เบิกความเท็จหรือปกปิดความจริง โดยการอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาลงโทษเพื่อให้พยานหวั่นเกรง ถ้าพยานพูดเท็จหรือปกปิดอาจจะถูกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นตัวตนนี้ลงโทษได้ และในขณะที่เดียวกันก็อวยชัยให้พร ถ้าหากพยานเบิกความตามความสัตย์จริงโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว

ตัวอย่างคำสาบานที่ใช้ในศาล เช่น

“ข้าพเจ้าขอให้การต่อศาลด้วยความสัตย์จริงทุกประการ จะไม่นำความเท็จมากล่าว ถ้าข้าพเจ้าเอาความเท็จมากล่าวต่อศาล ขอให้มือนเป็นไปได้รับภัยพิบัติสาหัสถึงตาย ก่อนตายก็อย่าได้พบพระพบเจ้า แม้นตายแล้วขอให้ตกนรกหมกไหม้อยู่ในไฟไม่รู้ดับ หมิ่นกับปีศาจกัลป์ทุกขोनันตชาติ ให้หอกเท่าใบพายแทงหูซ้ายทะลุหูขวา ให้หมู่ท้าวเทวดาอันศักดิ์สิทธิ์ทั่วทั้งสากลโลก จงสาปแช่งให้ข้าพเจ้าได้รับแต่ความทุกข์ทรมานด้วยประการทั้งปวง หากข้าพเจ้าเอาความจริงมากล่าวต่อศาลขอให้ข้าพเจ้าจงเจริญ” หรือ

“ข้าพเจ้าขอสาบานต่อตัวหน้าพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั่วสากลโลก ข้าพเจ้าจะให้การเป็นพยานต่อศาลในวันนี้ด้วยความสัตย์จริง ถ้าข้าพเจ้าเอาความเท็จมาให้การต่อศาล ขอให้ข้าพเจ้าพินาศฉิบหาย ตายด้วยคมหอกคมดาบ หรือสายฟ้าฟาด ราชศาสตราวุธดาบของครุฑอันร้ายแรง หรือให้ตายด้วยพิษกำลังแห่งสัตว์ในน้ำหรือบนบก หรือให้ตกน้ำตายภายใน 3 วัน หรือ 7 วัน เมื่อตายไปแล้วขอให้ตกนรกหมกไหม้อยู่ในไฟไม่รู้ดับชั่วหมิ่นกับปีศาจกัลป์อนันตชาติ เมื่อข้าพเจ้าจะมาผุดเกิด ขอให้ง่อยเปลี้ยเสียขา หูหนวกตาบอด ถือกะลาขอทานเขากินทุกชาติ เมื่อข้าพเจ้าให้การสัตย์จริงต่อศาล ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุขความเจริญ”^{1/}

ขอให้นักศึกษาสังเกตถ้อยคำสาบานนี้ คำพูดอ่อนหวานแต่แฝงไว้ด้วยความน่าสยองกลัว พยานคนใดตั้งใจมาเบิกความช่วยเหลือญาติพี่น้องเพื่อนฝูงฟังแล้วคงต้องหวั่นไหวไม่น้อย เพราะแม้จะตายไปก็ยังไม่เลิกกันต้องไปปรับกรรมอันน่าหวาดเสียวในนรก แม้จะต้องมาผุดมาเกิดแทนที่จะสิ้นสุดกันยังมีสัญญาว่าต้องมีร่างกายพิการซ้ำต้องไปขอกทานหาเลี้ยงชีพ เครื่องมือหาเลี้ยงชีพ

1/ศ.ธานีรินทร์ กรวยวิเชียร หนังสือดั่งอ้าง หน้า 11

แทนที่จะเป็นเงินขึ้นทองพอสวมศักดิ์ศรีของท่านในเมืองหลวงของประเทศไทย แต่เป็นกะลา
ธรรมดาเสียอีก คิดแล้วไม่คุ้มกับการเบิกความเท็จ ในที่สุดอาจจะเปลี่ยนความตั้งใจภายหลัง
สาบานแล้วกลายเป็นเบิกความตามความจริงก็ได้

อันที่จริงถ้อยคำที่ใช้ในการสาบานนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบไว้แต่ประการใด การ
สาบานในปัจจุบันขึ้นอยู่กับสังคมของแต่ละภูมิภาค ศรัทธาและความเชื่อของคนในท้องถิ่นซึ่ง
ที่ทำการศาลตั้งอยู่ เพราะฉะนั้นถ้อยคำสำนวนจึงมิได้เป็นแบบเดียวกันทุกศาล คงมีแต่จุดมุ่งหมาย
เท่านั้นที่เป็นไปตามแนวเดียวกัน

ตัวอย่างคำสาบานตัวของพยานบุคคลในศาลอังกฤษ (คัดจากคำบรรยายของท่าน
ศาสตราจารย์ ธานินทร์ กรัยวิเชียร ในหนังสือดังกล่าว) ดังนี้

I swear by Almighty God that I shall speak the truth, the whole truth, nothing but the
truth.

คำสาบานเหล่านี้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คู่ความหรือพยานแถลงแต่ความจริง สำหรับ
คนที่มีความเชื่อในบาปบุญคุณโทษจะเห็นว่าการสาบานก็มีผลดังที่กล่าวแล้ว แต่สำหรับ
ทรชนคนถ้อยแล้วการสาบานย่อมไร้ความหมาย เช่น พยานอาชีพรับจ้างเบิกความเท็จใน
ศาล ผู้เขียนได้เคยได้รับฟังจากทนายความอาวุโสเล่าให้ฟังว่าพยานเช่นว่านี้มีได้วันกรงต่อ
คำสาบานเลยทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นพยานรับจ้างมา เมื่อสอบถามในที่สุดเขาก็ยอมรับและเมื่อถามถึง
เหตุผลว่าทำไมจึงไม่เกรงกลัวต่อคำแช่งชั้กห้กกระดุกตัวเอง เขาจะตอบอย่างเฉยเมยว่า ไม่
กลัวหรอกเพราะได้สาบานไว้เหมือนกันว่าจะมาให้การเท็จต่อศาลในวันนี้ กล่าวคือ ก่อนออกจาก
บ้านได้จุดธูปสาบานต่อองค์พระพุทธรูปว่า วันนี้ขอสาบานว่าจะไปเป็นพยานเพื่อให้การเท็จ
ต่อศาล ขออย่าให้มีเหตุมีภัยและเมื่ออยู่ต่อหน้าศาลเขาก็ได้เบิกความเท็จตามที่ได้สาบานไว้แล้ว
จริง ๆ หากเขากล่าวความจริงก็จะกลายเป็นผิดคำสาบานที่บ้านไป ดังนี้เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับคนที่มีความเชื่อในเรื่องของนรกและสวรรค์ การสาบานหรือ
ปฏิญาณก็เกิดประโยชน์ ดังตัวอย่างเช่น ในคดีเรื่องหนึ่งโจทก์กับจำเลยเป็นชาวอินเดียด้วยกัน
โจทก์ฟ้องจำเลยว่ากู้เงินโจทก์ไป 2,000 บาท แล้วไม่ชำระคืน จำเลยปฏิเสธว่าไม่เคยกู้โจทก์เลย
เมื่อศาลนัดพิจารณาโจทก์จึงทำจำเลยว่า “หากจำเลยกล้าสาบานต่อหน้าหน้าพระแม่คงคา
อันศักดิ์สิทธิ์ว่าจำเลยไม่เคยกู้เงินจากโจทก์แล้วโจทก์จะยอมแพ้ แต่ถ้าจำเลยไม่กล้าสาบานโจทก์
ก็เป็นฝ่ายชนะ”

จำเลยแถลงว่า ถ้าโจทก์หาน้ำแม่พระคงคามาได้จริง จำเลยก็กล้าสาบานเหมือนกัน
ทันใดนั้นโจทก์แถลงต่อศาลว่าโจทก์ได้เตรียมน้ำแม่พระคงคาจากอินเดียมาแล้ว โจทก์แสดงขวด
ที่ใส่น้ำขุ่น ๆ ให้ศาลดู

จำเลยไม่กล้าสาบานตนและยอมชำระเงินคืนโจทก์ทันที ทั้ง ๆ ที่โจทก์เคยขโมงเมื่อเสร็จคดีแล้วว่า ความจริงน้ำในขวดนั้นไม่ใช่แม่พระคงคาในประเทศอินเดียเลย หากแต่เป็นน้ำในคลองหลอดใกล้ ๆ ศาลนั่นเอง^{1/}

ปัจจุบันการสาบานในขณะที่พิจารณาคดีทำนองนี้มีอยู่เสมอ ส่วนใหญ่ยึดถือเอาสถานที่ชาวเมืองเคารพกราบไหว้ในท้องถิ่นนั้น เช่น การสาบานต่อองค์พระแก้วมรกตวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าแม่โกน็ยว ภูเขาทองในกรุงเทพฯ เป็นต้น ในต่างจังหวัด เช่น พระบรมธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนกรณีพยานประเภทใดจะต้องสาบานหรือปฏิญาณหรือเมื่อใดใช้สาบานเมื่อใดปฏิญาณนั้นเป็นดุลพินิจของศาล ในทางปฏิบัติพยานที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เสมียนหน้าบัลลังก์จะให้เกียรติโดยนำปฏิญาณ ถ้าเป็นพยานบุคคลธรรมดาาก็ให้สาบาน

อนึ่ง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิที่จะคัดค้านให้สาบาน ซึ่งจะต้องมีเหตุผลที่สมควร ถ้าไม่มีเหตุผลที่สมควร ศาลมีดุลพินิจไม่อนุญาตได้ และถือว่าการปฏิญาณนั้นชอบด้วยกฎหมาย คำพยานที่เบิกความจึงชอบด้วยกฎหมายด้วย

^{1/}สมหมาย มณีรัตน์, “ไหวพริบพยาน” ดุลพินิจ ปีที่ 7, เล่มที่ 2, กุมภาพันธ์ 2503, หน้า 215-216

ตอนที่ 1

การถามพยานชั้นต้น

ก) ความหมายและเหตุผล

การถามพยานชั้นต้นได้แก่ การซักถามพยานโดยคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั่นเองเป็นผู้ซักถาม เหตุที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นฝ่ายได้ถามพยานก่อนก็เนื่องจากเป็นพยานที่คู่ความนั้นเป็นผู้อ้างมา ย่อมรู้ได้ว่าพยานของตนได้รู้เห็นเหตุการณ์ในตอนใดบ้างอย่างไร ดังนั้น ถ้าเป็นพยานโจทก์ ฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้ถามก่อน ถ้าเป็นพยานจำเลย ฝ่ายจำเลยเป็นผู้ถามก่อน การถามนี้ตัวความจะเป็นผู้ซักถามหรือทนายความผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้ซักถามก็ได้ ในทางปฏิบัติคู่ความที่มีทนายความทำหน้าที่ว่าต่างแก่ต่างคดี ทนายความจะทำหน้าที่ซักถามแทนตัวความ การซักถามจะเริ่มขึ้นหลังจากที่พยานได้สาบานหรือปฏิญาณตนและได้ตอบคำถามตามมาตรา 116 วรรคแรกแล้ว

ข) ความมุ่งหมายในการซักถามพยานชั้นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การซักถามพยานในศาลนั้นแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ด้วยกัน คือ

- 1) การซักถาม (EXAMINATION)
- 2) การถามค้าน (CROSS-EXAMINATION)
- 3) การถามติง (RE-EXAMINATION)

การซักถามพยานมีความมุ่งหมายเพื่อให้พยานตอบข้อซักถามให้สมประโยชน์แก่คดีของคู่ความฝ่ายที่อ้างพยาน โดยเหตุที่การซักถามพยานชั้นต้นเป็นการซักถามพยานของคู่ความฝ่ายที่อ้างพยาน ดังนั้น ถ้าเป็นพยานของโจทก์ ๆ ก็ซักถามเพื่อประโยชน์ของโจทก์เพื่อให้พยานเบิกความไปตามข้อกล่าวหาที่ได้ฟ้องร้องไว้ ถ้าเป็นพยานของจำเลย ๆ ก็ถามเพื่อให้เป็นไปตามข้อต่อสู้ตามคำให้การของจำเลย เป็นต้น

ค) หลักเกณฑ์การซักถามพยานชั้นต้นมีดังนี้

- 1) ห้ามถามนำพยาน
- 2) ถามข้อความให้เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์
- 3) ควรใช้คำถามสั้น ๆ กะทัดรัดแต่ชัดเจน

1) ห้ามถามนำพยาน

ป.วิ.แพ่ง มาตรา 118 วรรคแรกบัญญัติว่า “ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามพยาน ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามนำ”

คำถามนำ คือคำถามประเภทใด?

คำถามนำ ได้แก่คำถามที่ผู้ถามแนะนำคำตอบแก่พยานอยู่ในตัว คือ ให้พยานตอบว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เช่นถามว่า เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2523 พยานไปที่โรงงานฤดูหนาวจังหวัดเชียงใหม่ใช่ไหม? คำถามในลักษณะเช่นนี้เป็นคำถามที่ทำให้พยานซึ่งคู่ความที่ถามเป็นฝ่ายอ้าง มารู้ตัวดีว่าผู้ถามต้องการจะให้ตอบอย่างไร ซึ่งถ้าจะถามไม่ให้เป็นคำถามนำควรจะถามว่า เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2523 พยานอยู่ที่ไหน ดังนี้ เป็นต้น เมื่อฝ่ายที่ซักถามใช้คำถามนำ คู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งต้องรีบคัดค้านทันที ถ้าไม่คัดค้านจะถือว่ายินยอมให้ถาม ดังนี้ เป็นต้น นักศึกษา บางท่านอาจจะสงสัยว่าเพราะเหตุใด กฎหมายจึงห้ามใช้คำถามนำ เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติ ห้ามใช้คำถามนำพยานเพราะเป็นพยานฝ่ายที่ซักถามอ้างมาซึ่งโดยปกติเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พยานของฝ่ายใดก็ย่อมจะเบิกความเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายนั้น เช่น พยานของ โจทก์ย่อมต้องเบิกความเป็นประโยชน์แก่โจทก์ ๆ จึงได้อ้างมาเป็นพยาน ถ้าไม่เป็นประโยชน์ ต่อโจทก์ ๆ คงไม่อ้างแน่ ๆ เพราะฉะนั้นถ้าเปิดโอกาสให้ถามนำได้อีก ก็จะทำให้การพิจารณา ไม่ได้รับความจริงจากพยานผู้นั้นมากขึ้น ซึ่งทำให้ขาดความเที่ยงธรรมได้ง่าย ดังนั้น ถ้าคู่ความ ฝ่ายที่อ้างพยานใช้คำถามนำ ศาลย่อมมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ใช้คำถามนำนั้นได้ แต่ถ้าได้ถามนำ และพยานได้ตอบไปแล้ว ศาลอาจจะจดบันทึกคำถามและคำตอบของพยานไว้เพื่อประกอบการ พิจารณาว่าจะควรรับฟังคำพยานที่ได้ตอบคำถามนำนั้นเพียงใดหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม ก็มี ข้อยกเว้นให้ใช้คำถามนำพยานได้ 2 กรณี คือ

1.1 เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอม หรือได้รับอนุญาตจากศาล (ดู ป.วิ.แพ่ง มาตรา 118 วรรคแรก) ทั้งนี้เพราะบางคำถามคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่มีความสำคัญหรือเป็นที่ยอมร่วมกันแล้วก็อาจจะยินยอมให้ใช้คำถามนำได้ หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าคำถามนำนั้นเป็นเพียง ข้อความเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ประเด็นหรือไม่มีความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีและไม่ทำให้ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบหรืออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับแล้ว ศาลก็อาจจะอนุญาตให้ใช้คำถาม นำได้

1.2 เมื่อพยานของคู่ความฝ่ายที่อ้างเบิกความเป็นปรปักษ์แก่คู่ความฝ่ายที่อ้างตนมา คู่ความฝ่ายนั้นก็อาจจะขออนุญาตต่อศาลซักถามพยานโดยใช้คำถามนำเสมือนหนึ่งเป็นพยาน ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างมานั้นก็คือใช้คำถามนำซักทำลายน้ำนักพยานปากนั้นให้เสียหรือ รับฟังไม่ได้เลย (ดู ป.วิ.แพ่ง มาตรา 117 วรรค 6)

2) ถามข้อความให้เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์

การที่จะให้พยานเบิกความให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ฝ่ายที่อ้างพยานมาควรซักถาม ให้พยานตอบไปตามลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่พยานได้รู้ได้เห็นมา ทั้งนี้เพราะ

การตอบเรียงลำดับเหตุการณ์ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเตือนความจำของพยานให้ระลึกถึงเหตุการณ์ไปในตัว การถามย้อนไปย้อนมาอาจทำให้พยานสับสนมีนงง ทำให้ตอบข้ามส่วนสาระสำคัญ และผิดพลาดได้ง่าย นอกจากนี้การซักถามให้พยานตอบตามลำดับเหตุการณ์มีส่วนดีทำให้ผู้พิพากษาเข้าใจเรื่องราวและจดจำพยานได้เรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีกด้วย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมจะได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการจดจำพยานโดยนำเครื่องบันทึกเสียง (TAPE RECORDER) มาใช้แทนการจดด้วยมือก็ตาม การถามพยานตามลำดับเหตุการณ์ยังมีความจำเป็นอยู่โดยเฉพาะคดีที่มีข้อเท็จจริงซับซ้อนยุ่งยาก ยังมีความจำเป็นมาก

3) การใช้คำถามสั้น ๆ กะทัดรัดแต่ชัดเจน

คำถามแต่ละประโยคควรตั้งคำถามให้สั้นกะทัดรัดแต่ชัดเจนที่ละคำถาม ไม่ควรถามด้วยประโยคยาว ๆ และถามซ้อนลงไปหลาย ๆ คำถาม เพราะจะทำให้พยานสับสน ประเภทจำหน้าหลัง ทำให้ตอบไม่ครบถ้วน ทั้งนี้ยึดหลักว่าผู้ว่าความที่ดีพึงระลึกถึงสภาพจิตใจของพยานประกอบด้วย เพราะเป็นธรรมชาติของคนทั่วไปที่มาเบิกความต่อหน้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต่อหน้าศาลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ พยานย่อมรู้สึกตื่นเต้นและประหม่า ยิ่งพยานเป็นชาวชนบทขาดการศึกษาหรือไม่เคยเบิกความมาก่อนหรือเป็นเด็กหรือคนชราจะต้องใช้ความระมัดระวังมากขึ้น เพราะพยานอาจให้การผิดพลาดได้ง่าย ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้รู้เห็นหรืออยู่ในเหตุการณ์นั้นจริง ๆ ในเรื่องเช่นนี้อายุว่าแต่บุคคลระดับชาวบ้านที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย แม้แต่นักศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยก็ตาม เชื่อได้ว่าท่านที่ไม่เคยร้องเพลงบนเวทีหรือหน้าชั้นเรียน ครูหรือเพื่อน ๆ เชิญขึ้นมาร้องเพลง บางท่านอาจเสียงสั่นทั้ง ๆ ที่ปกติเสียงไพเราะ หรือท่านที่เข้าสอบสัมภาษณ์ หลายท่านคงรับว่ารู้สึกประหม่า ตื่นเต้น มีอาการคอแห้ง กระจกหน้า เหงื่อออกมาก เข้าออกห้องน้ำบ่อย ๆ ซบถ้ายไม่ปกติ ดังนั้นเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทนายความอาวุโสทั้งหลายจึงอบรมสั่งสอนผู้น้องทั้งหลาย ถ้าเห็นว่าพยานยังประหม่าต่อการที่จะเบิกความหาควรเร่งรัดไม่ควรใช้คำถามที่ไม่มีความสำคัญ ประเด็นจุดตั้งสหายคู่กัน เช่น ถามถึงอาชีพ การเดินทางมาศาล บางคราวต้องปลอมโยนให้คลายความตกใจแล้วค่อย ๆ เริ่มคำถาม โดยทุก ๆ คำถามควรมีเป้าหมายที่มุ่งให้พยานตอบ

3.1) ภาษาที่ใช้ในการซักถามพยานชั้นต้น

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือภาษาที่ใช้ถาม ควรใช้ภาษาธรรมดาฟังแล้วเข้าใจง่าย ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ต้องใช้คำยากประเภทพูดไทยแล้วต้องแปลเป็นไทยอีก ควรใช้ภาษาไทยกลาง หากพยานเป็นชาวชนบทไม่สันทัดภาษาไทยกลาง ทนายความอาจจะถามเป็นภาษาท้องถิ่นก็ได้ แล้วแปลความหมายให้ศาลทราบ เฉพาะคำที่ผู้พิพากษาไม่เข้าใจความหมายนั้น

อนึ่ง สรรพนามที่ใช้เรียกพยานนั้นปกติก็ใช้คำว่า “พยาน” ผู้เป็นโจทก์ก็เรียกตัวเองว่า “โจทก์” เรียกฝ่ายจำเลยว่า “จำเลย” ดังนี้เป็นต้น หากพยานไม่ชินหรือไม่เข้าใจในคำเหล่านี้ ซึ่งมีเหมือนกันพยานบางคนไม่เข้าใจที่โจทก์ถาม เช่น ถามว่าในวันเกิดเหตุพยานอยู่ที่ไหน? บางคนย้อนถามว่าพยานที่ว่านี้หมายถึงใคร เป็นต้น กรณีเช่นนี้ควรจะใช้คำธรรมดา เช่น คุณลุง คุณป้า ฯลฯ แทนคำว่าพยาน ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

ข้อสังเกต เรื่องของภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดีในศาลมีความสำคัญและยุ่งยากในการพิจารณาคดีของศาลไม่น้อยเหมือนกัน เช่นในกรณีพยานเบิกความตามความเข้าใจความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน แต่ศาลเข้าใจความหมายไขว้เขว ทำให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนได้ง่าย ๆ เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น พยานเบิกความเป็นภาษาท้องถิ่น (ภาษาบักซ์ไต) ว่าขณะเกิดเหตุพยานแอบดูอยู่หลังต้นมันเทศ เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตลอด พอคดีนั้นขึ้นมาถึงศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาชั้นศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องโจทก์ โดยให้เหตุผลว่าต้นมันเทศไม่ใช่ไม้ยืนต้น แต่เป็นไม้เลื้อย เป็นไปไม่ได้ที่พยานจะไปแอบดูอยู่หลังต้นมันเทศ ซึ่งความจริงแล้วต้นมันเทศ ชาวบักซ์ไตหมายถึงต้นมันสำปะหลังหรือมันต้นในภาษาอีสานนั่นเอง เป็นต้น ภาษาท้องถิ่นหรือคำพื้นเมืองมีความสำคัญก่อให้เกิดปัญหาได้ ทนายความจึงต้องเน้นความเข้าใจในศัพท์ที่อาจทำให้ศาลเข้าใจแตกต่างไปจากความหมายที่แท้จริง ดังเช่นการพิจารณาในศาลจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคใต้

ทนายจำเลยถามพยาน : “ตอนเกิดเหตุนั้น พยานไปกับใคร?”

พยานตอบ : “มาแต่ช้วน”

ศาลจึงเตือนพยานว่าทนายจำเลยไม่ได้ถามว่ามาจากไหน เพราะศาลคิดว่าพยานตอบว่า มาจากสวน

พยานตอบเหมือนเดิม : “มาแต่ช้วน”

ทนายจำเลยชี้แจงให้ศาลฟังว่า : “มาแต่ช้วน” หมายถึง “มาคนเดียว” หรือ “มาตามลำพัง”

คำพื้นเมืองในภาคเหนือก็อาจทำให้ศาลเข้าใจไขว้เขวได้ เช่น คดีอาญาจำเลยถูกฟ้องข้อหาว่าข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่สมัครใจ จำเลยเบิกความว่าจำเลยได้กระทำไปเพราะผู้เสียหายสู้จำเลย ๆ จึงไม่ผิด เช่นนี้ทำให้ศาลเข้าใจว่าจำเลยได้ข่มขืน โดยผู้เสียหายต่อสู้จำเลย แสดงว่าผู้เสียหายไม่สมัครใจจึงได้สู้จำเลย แท้ที่จริงแล้วคำว่า “สู้” ในที่นี้คำพื้นเมืองภาคเหนือหมายความถึงให้ทำให้ทางหรือสมัครใจนั่นเอง ในกรณีเช่นนี้ทนายความต้องชี้แจงความหมายที่แท้จริงให้ศาลทราบ

ในคดีทำร้ายร่างกายจำเลยเบิกความว่าจำเลยได้ใช้ไม้ตีผู้เสียหายจริง แต่ได้ทำเพื่อป้องกันตัวเพราะผู้เสียหาย “หลอ” ใส่จำเลยก่อน คำว่า “หลอ” หมายถึง “ตรงรี่เข้ามาจะทำร้าย” ความหมายเดียวกับคำว่า “งอม” หรือ “โจะโจะ” เป็นต้น

ในคดีพยายามฆ่าผู้เสียหายคดีหนึ่ง ศาลได้ถามจำเลยว่า “จำเลยได้พยายามฆ่าผู้เสียหายจริงหรือไม่” จำเลยแถลงต่อศาลว่า “เปล่าครับ ผมใช้ปืนยิงเขานัดเดียวเท่านั้นครับ” ที่จำเลยตอบเช่นนี้ แสดงว่าจำเลยเข้าใจคำว่า “พยายาม” เป็นศัพท์ทางกฎหมาย หาได้หมายถึงการวางแผนหาช่องทางพลาดแล้วพยายามทำอีกแต่ประการใดไม่ หากทนายความไม่ชี้แจงความหมายที่แท้จริงแล้ว โอกาสที่จำเลยจะถูกลงโทษคลาดเคลื่อนก็เป็นได้

ในคดีแพ่งก็มีกรณีเช่นคู่ความพิพาทกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เช่น ผู้ร้องเบิกความว่า : “ผู้ร้องมีนาอยู่สามแปลง ทำนาได้ปีละพันหมื่น” ตามข้อเท็จจริงที่นาพิพาทตั้งอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะได้ผลผลิตปีละพันหมื่นตามคำเบิกความของผู้ร้อง ซึ่งอาจทำให้ศาลไม่รับฟังคำพยานปากนี้ เพราะขัดต่อสภาพภูมิศาสตร์ในภูมิภาคที่เป็นอยู่ข้างอู่น้ำ เช่นภาคกลางก็ไม่ได้ผลผลิตเช่นว่านี้ แต่แท้ที่จริงแล้ว คำว่า “หมื่น” เป็นมาตราชั่งของชาวพื้นเมืองอีสานและภาคเหนือ หนึ่งหมื่นมีน้ำหนัก 12 กิโลกรัม เป็นต้น

กรณีอีกประเภทหนึ่งที่ทำให้ศาลงงงวยได้แก่การคาดคะเนหรือประมาณเวลาหรือระยะทางเมื่อพยานตอบคำถามที่ว่า “จำเลยวิ่งหนีไปนานเท่าไรกว่าตำรวจจะมาถึง?” บางครั้งพยานตอบว่า “แต่เคี้ยวหมากแห้ง” ซึ่งปัจจุบันคนไทยไม่นิยมกินหมากแล้วจึงไม่รู้ว่าการเคี้ยวหมากจนแห้งนั้นใช้เวลานานเท่าไร และขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่า พยานผู้เคี้ยวมีฟันหรือไม่ ถ้ามีคงเร็วกว่าไม่มีฟันหรือพยานตอบคำถามที่ว่า “ที่เกิดเหตุมีระยะทางห่างจากบ้านพยานเท่าใด?” “จากบ้านไปถึงที่เกิดเหตุใช้เวลานานเท่าใด?” พยานตอบว่า “บ้านพยานไม่ไกลจากที่เกิดเหตุใช้เวลาแค่สูบบุหรี่ 1 มวนก็ถึง” นักศึกษาโปรดพิจารณาว่าบุหรี่ปันเมืองที่ชาวบ้านเอาใบตองมวนสูบความยาวมวนหนึ่งไม่น้อยกว่า 6 นิ้ว ศาลต้องใช้สามัญสำนึกและวิจารณญาณประกอบว่าระยะทางนั้นใกล้ไกลอย่างไร หรือพยานตอบว่า บ้านพยานอยู่บนเนินภูเขา ทนายถามว่าอยู่สูงสักกี่เมตร ก็พูด พยานเป็นชาวชนบทไม่รู้จักคำว่า ฟุต หรือเมตร ใช้อัตราวัดเป็นศอก จึงตอบไม่ได้ ทนายจึงให้กะหรือประมาณความสูงว่ามองลงมาเห็นไกลขนาดไหน พยานตอบว่าสูงขนาดเห็นทนายตัวเท่าหมาน้อยธรรมดา (ลูกสุนัข) เท่านั้น ในกรณีเช่นนี้ คงต้องใช้คาดคะเนว่าระยะสูงขนาดเห็นคนเท่าลูกสุนัขนั้นควรอยู่ในความสูงประมาณเท่าใด

แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีพยานบางคนเข้าใจความหมายของถ้อยคำแต่กลับง้งบ้างตอบโยกโย้ยวนบ้าง เช่น

ศาลถามพยาน : “พยานเป็นอะไรกับจำเลย”

พยาน : “เป็นญาติ”
ศาล : “เป็นญาตินะ เป็นอย่างไร?”
พยาน : “เป็นพี่น้องกัน”
ศาล : “นั่นซิ พยานเป็นอะไรกับเขา”
พยาน : “เป็นพี่”
ศาล : “ใครเป็นพี่ใคร”
พยาน : “จำเลยเป็นพี่ผม”^{1/}

ข้อสังเกต อีกประการหนึ่งของภาษาที่ใช้ในการซักถามพยานชั้นต้น หรือใช้ในการพิจารณาของศาลไม่ว่ากรณีใด ๆ ต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ การขู่ตะคอกพยานรวมไปถึงการเสียดสีก้าวร้าวศาลพึงหลีกเลี่ยงมิควรกระทำเพราะขัดด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ต้องไม่ลืมว่าอาชีพทนายความนั้นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นตัวแทนแห่งความยุติธรรม การใช้ภาษากักขะ ในขณะที่ศาลกำลังพิจารณาเป็นการแสดงออกซึ่งการลบหลู่สถาบันกษัตริย์ ซึ่งศาลทั้งหลายได้กระทำหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ จึงมีบังคับว่านอกจากจะถูกมองในด้านลบแล้วยังเป็นการละเมิดอำนาจศาลด้วย

สรุปในเบื้องต้น

หลักเกณฑ์ในเบื้องต้นเป็นดังที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ดีแม้ว่าผู้ว่าความจะได้ใช้หลักเกณฑ์ถูกต้องก็ตาม ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านจะให้คำแนะนำและย้ำอยู่เสมอว่า การซักถามพยานจะได้ผลแก่คดีก็ต่อเมื่อผู้ว่าความได้ศึกษาข้อเท็จจริงในคดีนั้นแล้วเป็นอย่างดี เพราะมีหลักอยู่ว่าผู้ว่าความจะซักถามพยานให้ได้ผลดีไม่ได้หากไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงในคดีนั้นโดยละเอียด เพราะฉะนั้นจึงต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล เวลา สถานที่ เหตุจูงใจของการกระทำ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์การกระทำผิด นอกจากที่กล่าวนี้การซักถามจะต้องให้โอกาสพยานมีเวลาระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเวลาล่วงเลยมานานอาจหลงลืมได้ การซักถามต้องไม่รีบร้อน ทนายความต้องสุขุม เยือกเย็น แต่สุภาพ ใช้ถ้อยคำชัดเจน วางท่วงท่าบุคลิกให้น่าเลื่อมใส ช่อนความรู้สึกเมื่อพยานตอบผิดพลาดไม่ลูกกลนให้ฝ่ายตรงกันข้ามเห็นโดยเด็ดขาด เพราะจะเป็นเหตุให้พยานใจเสียตอบพลาดหนักขึ้น นอกจากนี้ที่สำคัญยิ่งคือการถามให้ครบถ้วนตามประเด็นข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตน

3.2) วิธีปฏิบัติในการซักถาม

หลักเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการซักถามพยาน แต่วิธีปฏิบัติ

^{1/}จ.18, “ดุลพາห”, ปีที่ 9, เล่ม 9, กันยายน พ.ศ. 2505 หน้า 237

ในการถามจะต้องถามเริ่มต้นอย่างไรเป็นศิลปะและพรสวรรค์ของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการฝึกฝนและประสบการณ์เป็นส่วนประกอบตลอดจนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นย่อมแตกต่างกันเป็นเรื่อง ๆ ไป ดังนั้นวิธีถามจึงขึ้นอยู่กับรูปคดีเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งยากที่จะชี้ขาดว่าควรนำสืบอย่างไร

โดยปกติทั่วไปคดีที่ขึ้นสู่ศาลจะประกอบด้วยปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ปัญหาข้อกฎหมายนั้นคู่ความไม่ต้องนำสืบเนื่องจากถือว่าศาลรู้ได้เอง คู่ความคงต้องนำสืบในปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลเชื่อถือตามข้ออ้างของตนโดยเฉพาะคดีแพ่งเป็นเรื่องสำคัญเพราะการพิจารณาพิพากษาไม่ได้ตกอยู่กับใจทักตั้งเช่นคดีอาญา ดังนั้นในคดีแพ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบ ฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ก็ต้องรับภาระหนักกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเพราะอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายจะไม่ต้องนำสืบเสียเลยก็หาไม่ แม้จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายก็ยังคงมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบและหักล้างพยานของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่นั่นเอง ดังนั้นการนำสืบก็เพื่อซักถามพยานให้ได้ข้อเท็จจริงสนับสนุนข้ออ้างของตนนั่นเอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวิธีซักถามพยานนั้น หากหลักเกณฑ์ตายตัวไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ จะถามเริ่มต้นอย่างไรก่อนสุดแล้วแต่ทนายความและประสบการณ์ของแต่ละท่าน แต่อย่างไรก็ตามเท่าที่ผู้เขียนได้ติดตามศึกษาและค้นคว้าในเรื่องนี้ก็เชื่อว่าจะไม่มียุทธวิธีเสียเลยทีเดียว นักกฎหมายและทนายความอาวุโสได้ให้หลักเกณฑ์จากประสบการณ์ของแต่ละท่านสั่งสอนตลอดจนแนะนำสืบทอดกันมาเช่น ตำราว่าด้วยข้อเท็จจริงโดยท่านอาจารย์ ร้อยเอกหลวงสถิตยบุตรชำนาญ (เปลี่ยน ลีละคร) ซึ่งท่านอาจารย์ สัมฤทธิ์ รัตนดารา นำมาถ่ายทอดในสาระสำคัญ ดังนี้

3.3) ข้อเท็จจริงที่ไม่ควรนำมาสืบ

1) ข้อเท็จจริงใดขัดต่อเหตุผลข้อเท็จจริงนั้นไม่ควรนำสืบเพราะมีแต่ทางทำให้คดีแพ้ เพราะศาลไม่เชื่อ ข้อเท็จจริงที่ขัดต่อเหตุผลแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ-

- 1.1 ขัดด้วยเหตุผลของตนเอง
- 1.2 ขัดด้วยเหตุผลของคนอื่น
- 1.3 ขัดด้วยเหตุผลตามหลักวิชาพิเศษ

1.1) ขัดด้วยเหตุผลของตนเอง

ได้แก่ข้ออ้างกับเหตุผลของผู้เป็นเจ้าของข้ออ้างนั้นขัดกันอยู่ในตัวหรือเรียกว่าไม่สมเหตุผล ตัวอย่างเช่น

- พยานเบิกความว่า เห็นจำเลยพันศีรษะผู้เสียหายคืนวันเกิดเหตุเดือนมืดและพยานอยู่ห่าง 100 เมตร

- พยานเบิกความ ได้ยินจำเลยด่าผู้เสียหาย แต่ไม่เห็นจำเลยเพียงแต่จำเสียงได้จำเลยคนนี้พยานไม่เคยรู้จัก เพิ่งจะมาเห็นหน้าในศาลขณะเบิกความเท่านั้น ฯลฯ

คำพยานเหล่านี้ขัดด้วยเหตุผลเชื่อถือไม่ได้ เป็นต้น

1.2) ขัดด้วยเหตุผลของคนอื่น

ได้แก่ข้ออ้างของผู้เป็นเจ้าของข้ออ้างนั้นขัดต่อเหตุผลของคนอื่นหรือขัดต่อพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน อาทิเช่น คดีบางเรื่องมีพยานรู้เห็นเหตุการณ์อย่างเดียวกันหลายคนพร้อมกันซึ่งเรียกว่า “พยานคู่” ตามหลักนั้นพยานคู่ไม่จำเป็นต้องเบิกความเหมือนกันทุกอย่าง หากแต่สอดคล้องต้องกันไม่ขัดกันในตอนสำคัญจึงจะน่าเชื่อถือได้ เช่น

ขัดกับคำพยานอื่น

พยานเบิกความว่า ได้วิ่งไล่จำเลยไปพร้อมกับพยานอีกปากหนึ่ง เห็นจำเลยหนีลงเรือข้ามคลองไป แต่นาย ก.ซึ่งเป็นพยานคู่กลับเบิกความว่า เห็นจำเลยหนีลงคลองว่ายน้ำข้ามไปหรือพยานเบิกความว่ายืนอยู่ข้างถนนกับ นาย ก. ซึ่งเป็นพยานอีกปากหนึ่งเห็นจำเลยนี้ไล่ต้อนกระบือของโจทก์ไป แต่นาย ก.พยานคู่กลับเบิกความว่า เห็นจำเลยขี่กระบือของโจทก์ผ่านหน้าไป ฯลฯ ดังนี้ จะเห็นว่าทั้งคู่เบิกความแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญอันที่จะเชื่อได้หรือไม่ว่าพยานเห็นเหตุการณ์เช่นนั้นจริง ๆ หรือเป็นแต่เพียงได้รับคำบอกเล่ามา

ขัดกับพยานเอกสาร

พยานเบิกความว่า ได้ลงลายมือชื่อเป็นพยานในสัญญาคู่ แต่ในสัญญาคู่ไม่ปรากฏลายมือชื่อของพยาน หรือเบิกความว่าจำเลยกู้เงินจากโจทก์ 20,000 บาท ได้ทำสัญญาคู่ให้ไว้ แต่ปรากฏว่าในสัญญาคู่คู่ไป 30,000 บาท ฯลฯ ดังนี้จะเห็นได้ว่าคำเบิกความของพยานนี้ขัดต่อข้อความในพยานเอกสาร ซึ่งมีเหตุอันอื่นไม่ควรเชื่อถือได้

ขัดกับวัตถุพยาน

ผู้เสียหายอ้างตนเองเป็นพยานเบิกความว่าจำเลยในคดีนี้ลักร่องเท้าของผู้เสียหายไป จำเลยเบิกความว่าไม่ได้ลัก ร่องเท้าของกลางเป็นของเขา ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างว่าได้จ้างช่างตัดที่ร้านร่องเท้าและได้สวมใส่ใช้มาหลายเดือนแล้ว ถ้าหากนำร่องเท้าของกลางมาให้ทั้งคู่ลองสวมดูหากปรากฏว่าเท้าผู้เสียหายใหญ่กว่าร่องเท้าสวมเข้าไม่ได้ คำเบิกความของผู้เสียหายก็เห็นจะรับฟังไม่ได้

1.3) ขัดกับเหตุผลตามหลักวิชาพิเศษ

จำเลยอ้างตนเองเป็นพยานเบิกความว่า ลายพิมพ์นิ้วมือในหนังสือสัญญาคู่เงินไม่ใช่

ลายนิ้วมือของตน แต่ผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์แล้วยืนยันว่าเป็นลายพิมพ์นิ้วมือของจำเลย โดยแสดงภาพขยายลายนิ้วมือของจำเลยให้ใหญ่ขึ้นเทียบกับลายนิ้วมือที่เป็นปัญหา เห็นได้ชัดว่าเหมือนกันเช่นนี้ถือได้ว่าคำเบิกความของจำเลยฟังไม่ขึ้น หรือ

พยานเบิกความว่าเห็นจำเลยใช้ปืนของกลางนี้ยิงผู้ตาย ครั้นผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์หวักระสุนที่ผ่ามาจากศพกับปืนของกลาง ปรากฏว่าหวักระสุนและปลอกกระสุนไม่ได้ถูกยิงจากปืนของกลางเช่นนี้ถือว่าคำพยานนั้นขัดกับเหตุผลตามหลักวิชาชีพ รับฟังไม่ได้ เป็นต้น

3.4) ข้อเท็จจริงที่ทนายความควรจะนำสืบต่อศาล

ข้อเท็จจริงที่ทนายความควรนำสืบต่อศาล คือข้อเท็จจริงที่สมเหตุสมผล ซึ่งพอจะแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) เหตุผลสามัญ
- 2) เหตุผลวิสามัญ
- 3) เหตุผลทางจิตวิทยา

1) เหตุผลสามัญ

คำว่า “เหตุ” แปลว่าสิ่งหรือเรื่องที่ทำให้เกิดผล คำมูล ต้นเรื่อง ฯลฯ จำง่าย ๆ ว่าเป็นมูลเป็นรากหรือเป็นที่มาของผล คำว่า “ผล” เป็นสิ่งที่เกิดจากเหตุหรือกล่าวสั้นหนึ่ง “เหตุ เป็นต้น ผลเป็นลูก” ตัวอย่างเช่น พยานเบิกความว่าเห็นรถยนต์ของนาย ก. ชนกับรถยนต์ของนาย ข. ข้ออ้างนี้เป็นไปได้ว่ามีรถยนต์ชนกัน ทำไมพยานจึงเห็น เพราะพยานนั่งมาในรถยนต์ของนาย ข. จึงนำเชื่อได้ว่าพยานได้เห็นรถยนต์ชนกันจริง

บางกรณีเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อป้องกันการหักล้างทำลายน้ำหนักคำพยานของคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามซึ่งจะถามค้าน ทนายความฝ่ายนำพยานปากนี้มาเบิกความควรจะซักถามพยานเช่น “เหตุใดพยานจึงนั่งรถยนต์ไปกับ นาย ข.” หากพยานเบิกความว่า “เพราะนาย ข. จะพาพยานไปส่งสถานีรถไฟ” เป็นเหตุผลที่พอฟังขึ้น แม้จะเป็นเหตุผลชั้นสองที่ห่างไกลจากข้ออ้างที่ว่ารถยนต์ของนาย ก. ชนรถยนต์นาย ข. ก็ตาม ถ้าพยานตอบเช่นนั้น ทนายความอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่กล้าซักค้าน เพราะขึ้นซักไปยังจะเข้าตัวหากพยานเบิกความยืนยัน คำพยานปากนี้ยิ่งจะแน่นแฟ้นมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว เหตุผลสามัญคือเหตุผลธรรมดาทั่ว ๆ ไป เป็นธรรมชาติที่วิญญูชนทั่วไปย่อมเข้าใจในเหตุผลนั้นได้อย่างดี คำพยานเหตุผลสามัญย่อมเป็นพยานที่น่าเชื่อได้ เหตุผลสามัญนี้จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ พิเคราะห์ได้จากหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก) ที่มาของข้ออ้าง

ได้แก่สิ่งทำให้เกิดข้ออ้างขึ้น เช่นรู้หรือไม่รู้ เห็นหรือไม่เห็น จำได้หรือไม่ได้ มีข้อ

สังเกตว่า จำไม่ได้กับไม่รู้หรือไม่เห็นไม่สังเกตนั้นมีความหมายแตกต่างกัน เพราะจำไม่ได้นั้น อาจเคยรู้เห็นมาแล้ว แต่ขณะนี้ลืมเลือนไปแล้วจึงจำไม่ได้ กับคำว่าไม่รู้ ไม่เห็น ไม่ทราบความหมายชดอยู่ในตัว ส่วนคำว่าไม่ได้สังเกตเช่นเดียวกับไม่รู้นั่นเอง การที่บุคคลใดจะกล่าวอ้างว่า ได้รู้ได้เห็น จำได้อย่างนั้นอย่างนี้ไม่เป็นของยาก ใคร ๆ ก็กล่าวอ้างได้โดยไม่ต้องเห็นจริง ๆ แต่การที่จะกล่าวถึงเหตุแห่งการได้รู้ได้เห็นให้สนิทสนมกลมกลืนจนไม่ขัดกับข้ออ้างนั้นเป็นของ ทำได้ยาก ถ้าหากไม่ได้รู้จริง ไม่ได้เห็นจริงจะกล่าวให้ถูกต้องหมดนั้นเป็นไปได้ยาก แม้จะมีการซักซ้อมพยานกันมาอย่างดี ถ้าทนายความฝ่ายตรงกันข้ามมีชั้นเชิงใช้ศิลปะซักถามหาเหตุผล จนละเอียดแล้ว พยานปากนั้นก็จะเป็นความขัดกันจนได้ ทนายที่ประสบการณ์สูงจึงเอาชนะได้ ด้วยการซักค้านพยานของฝ่ายตรงกันข้ามจนพยานเบิกความขัดกับเหตุผล

น่าสังเกตด้วยว่า ความจำที่เกิดจากหู สู้ความจำที่เกิดจากตาไม่ได้ สมดังคำโบราณ กล่าวไว้ว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น” สุภาษิตนี้เป็นประโยชน์มากสำหรับการวินิจฉัยข้ออ้าง ของบุคคลว่ารู้จริง เห็นจริง จำมาได้จริงหรือไม่ แม้จะถูกซักค้านอย่างไรก็ไม่มีทางไขว่ไขว แต่มีข้อสังเกตว่าการจำนั้นต้องเป็นการจำอย่างมีเหตุผลสามัญธรรมดา คือจำอย่างคนธรรมดาจำ ถ้าหากจำได้ละเอียดถี่ถ้วนเกินไป กลับจะต้องเรียกว่า ขัดกับเหตุผลอันไม่น่าเชื่อว่าจำได้ ละเอียดตลอดถึงเพียงนั้น

ข) เหตุที่มาของการรู้ การเห็นและการจำได้

ทำไมจึงรู้ ทำไมจึงเห็น ทำไมจึงจำได้ ก็เพราะ

1. เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย
2. เหตุที่มา มาเห็น เพราะมีเจตนามารู้ มาเห็น หรือได้รู้ได้เห็นโดยบังเอิญ
3. ส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการรู้ การเห็น และจำได้นั้นได้แก่ พฤติการณ์ที่ มารู้ มาเห็น มาในลักษณะอย่างไร เดินมา ขึ้นรถ ลงเรือ ขณะเห็นนั้นเห็นได้ด้วยอาศัยแสงสว่าง จากอะไร แสงเดือน แสงตะวัน ไฟฟ้า ตะเกียงหรือไฟฉาย เห็นในระยะห่างมากน้อยเท่าใด รู้เห็น นานเท่าใด ขณะที่รู้เห็นนั้นได้ทำอะไรบ้างหรือไม่ หรือหลังจากรู้เห็นแล้วได้ทำอะไรบ้าง หรือไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จะวินิจฉัย น่าเชื่อได้หรือไม่ว่า รู้หรือเห็นจริง

สภาพของข้ออ้างที่อ้างว่ารู้เห็น ควรซักถามไปให้ละเอียดถี่ถ้วนถึงรูป สี กลิ่น เสียง รส ตาหนิ ขนาดจำนวน ชนิดหรือประเภท ถ้าพยานรู้จริงเห็นจริงก็จะตอบได้โดยมีเหตุผล ถ้าพยาน ไม่รู้จริง ไม่เห็นจริง คำเบิกความนั้นย่อมขัดกันเอง

2) เหตุผลวิสามัญ

เหตุผลวิสามัญคือเหตุผลที่มีลักษณะพิเศษ คนธรรมดาสามัญไม่มีทางรู้ หรือรู้ได้โดย

ยาก ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการซึ่งมีความสามารถเป็นพิเศษเท่านั้นที่จะพิสูจน์ได้ เหตุผลวิสามันท์นี้ปกติก็เป็นเหตุผลที่มีความแน่นอนมาก เพราะเป็นการพิสูจน์ตามหลักวิชาการ อาศัยความรู้หรือเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย แต่อย่างไรก็ตามเหตุผลวิสามันท์เมื่อได้รับการพิสูจน์แล้ว ก็ต้องไม่ขัดกับเหตุผลสามัญเพราะเหตุผลวิสามันท์นั้นก็มาจากเหตุผลสามัญนั่นเอง

3) เหตุผลทางจิตวิทยา

เหตุผลทางจิตวิทยานั้น การที่จะฟังว่าข้ออ้างใดเป็นความเท็จหรือเป็นความจริง นอกจากจะอาศัยเหตุผลสามัญหรือเหตุผลวิสามันท์ ดังกล่าวมาในข้อ (1) และ (2) แล้ว ยังมีเหตุผลอีกทางหนึ่งที่จะอาศัยเป็นหลักฟังข้อเท็จจริงได้ คือเหตุผลทางจิตวิทยา ถ้าได้อาศัยเหตุผลทางจิตวิทยาเข้าประกอบการวินิจฉัยข้ออ้างด้วยแล้ว จะทำให้คำวินิจฉัยนั้นถูกต้องตรงกับความจริงมากยิ่งขึ้น

ข้อพิพาททั้งหลายที่คู่ความนำขึ้นสู่ศาลเพื่อร้องขอความยุติธรรม ในคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติของคู่ความ ข้ออ้างของพยานอาจทำให้คู่ความถึงกับลุ่มจมลึนเนื้อประดาตัวก็เป็นได้ คำพยานจึงเป็นหลักฐานบังคับให้เกิดคำชี้ขาดของศาล ศาลต้องตัดสินโดยอาศัยคำพยานในสำนวนเป็นหลักจะตัดสินชี้ขาดข้อเท็จจริงโดยไม่มีคำพยานสนับสนุนไม่ได้ ดังนั้น คำพยานจึงต้องได้รับการกลั่นกรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน

เหตุผลทางจิตวิทยา เป็นเหตุผลอันเป็นไปตามธรรมชาติของจิตมนุษย์ ทางจิตวิทยาถือว่าข้ออ้างของบุคคลย่อมเกิดจากจิตของบุคคลเป็นสมมุติฐานส่วนหนึ่งด้วย ดังนั้นคำพยานที่ให้การต่อศาลจะโดยการเล่าเหตุการณ์ที่ตนได้รู้ หรือได้เห็นมาให้ศาลฟัง พยานบางคนอาจจะเล่าตามความจริงที่ได้เห็นได้รู้ บางคนก็เล่าผิดจากความจริงต่อเติมเสริมแต่งขึ้นมาใหม่ซึ่งมูลเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็มาจากจิต ด้วยเหตุนี้หากผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นศาลหรือเป็นทนายความใช้หลักจิตวิทยามาวินิจฉัยก็จะทราบได้ว่าข้ออ้างหรือคำกล่าวนั้น ตรงต่อความจริงหรือไม่

การซักถามที่ดี การถามค้านหรือถามติง พยานปากใด ทนายควรจะใช้จิตวิทยาเข้าช่วย จะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้น แต่การที่จะให้เกิดผลดีได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับตัวทนายความ ใต้ให้ความสนใจศึกษาเล่าเรียนและมีความเชี่ยวชาญเพียงใด เป็นเรื่องเฉพาะหน้าที่จะต้องอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวเป็นเครื่องมือ ฉะนั้น คำพยานที่อ้างต่อศาล ทนายความพึงระลึกเสมอว่าจะต้องถูกฝ่ายตรงกันข้ามใช้หลักจิตวิทยาซักค้านหรือถามค้าน จึงต้องพยายามชี้แจง ชักซ้อมความเข้าใจกับพยานฝ่ายตนให้จงดี ด้วยการตั้งข้อสมมุติว่าตนเป็นทนายฝ่ายตรงกันข้าม หากพยานบิกความอย่างนี้ ทนายอีกฝ่ายหนึ่งจะซักค้านไปทิศทางไหน หากกำหนดแนวทางไว้หลาย ๆ ทางก็ยิ่งจะเป็นประโยชน์ต่อคดีของตนยิ่งขึ้น

ในฐานะที่เราำพยานของเราเข้าเบิกความ พยานที่มีใช้ผู้เชี่ยวชาญฟังระลึกเสมอว่า

1. พยานนั้นต้องไต่ถามด้วยหู ได้รู้ด้วยตา
2. พยานนั้นต้องเบิกความตามที่ได้รู้ได้เห็นมา
3. พยานนั้นต้องไม่เบิกความขัดกับเหตุผลสามัญหรือเหตุผลวิสามัญ

หากทนายความฝ่ายใดยึดถือหลักเรื่องนี้ คดีนั้นก็ยากที่จะแพ้ได้ เพราะศาลย่อมใช้ดุลพินิจอันเที่ยงธรรมในการชั่งน้ำหนักคำพยานเสมอ

ข) การจัดลำดับพยานเข้าสืบต่อศาล

หลักการในทางปฏิบัติในการสืบพยานโจทก์ก็ดี สืบพยานจำเลยก็ดี ผู้เป็นโจทก์หรือจำเลยจะอ้างตนเองเป็นพยานด้วยเสมอ ในชั้นพิจารณาผู้ที่อ้างตนเองเป็นพยานนี้จะต้องเบิกความก่อนพยานบุคคลอื่นเป็นอันดับแรก อันดับถัดไปจึงเป็นพยานบุคคลตามที่คู่ความไต่ถามเสนอต่อศาลตามบัญชีระบุพยานที่ได้ศึกษากันมาแล้ว ดังนั้นในการจัดลำดับพยานเข้าสืบในศาลควรพิจารณาเลือกพยานที่ฉลาดมีไหวพริบดี มีความกล้าและเข้าใจข้อซักถามและรู้จักคำตอบได้ดีเข้าเบิกความไปตามลำดับก่อนหลัง ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่าพยานปากแรก ๆ จะถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งถามค้าน ดังนั้นหากพยานลำดับแรก ๆ ให้การชอบด้วยเหตุผล ก็จะทำให้ศาลเชื่อถืออันอาจส่งผลให้พยานในลำดับต่อ ๆ ไปด้วย อีกประการหนึ่ง ถ้าพยานที่เข้าเบิกความในลำดับต้น ๆ เหล่านี้ ได้ให้ถ้อยคำฟังได้สมประโยชน์เพียงพอแล้ว พยานอื่น ๆ ที่รู้เห็นอย่างเดียวกันซึ่งอาจจะมียุหลาย ๆ คน ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องนำเข้าสืบแม้จะได้อ้างไว้ในบัญชีพยานแล้วก็ตาม ย่อมตัดพยานเหล่านั้นเสียได้ เพราะฉะนั้นการคัดเลือกพยานเข้าสืบก่อนหลังจึงขึ้นอยู่กับกรณีเตรียมคดีทนายที่ใส่ใจเตรียมคดีโดยระมัดระวังย่อมได้ประโยชน์คือมีโอกาสได้ทราบถึงลักษณะนิสัยใจคอของบุคคลที่จะอ้างเป็นพยาน ประโยชน์ที่ติดตามมาก็คือ จะได้ใช้คำถามให้ถูกกับนิสัยและจิตใจพยานเพื่อประโยชน์แก่คดีฝ่ายตน ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของปุถุชนย่อมมีนิสัยแตกต่างกัน บางคนโง่แต่ฉลาด บางคนตลกใจหรือประหม่าบ้าจี้ บางคนอวดดีอวดฉลาด บางคนขี้อาย ไม่ค่อยยอมตอบคำถาม

ดังนั้นเพื่อประโยชน์ดังกล่าวจึงควรพิจารณาอุปนิสัย อายุ เพศ การศึกษาตลอดจนฐานะและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น พยานชอบพูดอธิบายประเภทคุยโตอวดรู้หรือเห็นต้องหาโอกาสหรือคอยตักเตือนให้ตอบเท่าที่ถาม ฯลฯ เป็นต้น

ตอนที่ 2

การถามคำถาม

ก) ความหมายและเหตุผล

หลังจากคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานบุคคลชักถามพยานเสร็จแล้วก็ถึงการถามพยานอีกประการหนึ่งเรียกว่า “การถามค้าน” เช่นพยานโจทก์เข้าเบิกความเมื่อทนายโจทก์ชักถามเสร็จแล้ว ทนายจำเลยเป็นฝ่ายถามพยานผู้นั้น การถามค้านนี้ทนายฝ่ายตรงกันข้ามอาจจะใช้ “คำถามนำ” คือบ่อนคำถามซึ่งมีคำตอบอยู่ในตัว “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ดังกล่าวได้โดยตลอด การใช้คำถามนำได้ในการถามค้านนี้ เป็นข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างการชักถามกับการถามค้าน เหตุที่กฎหมายไม่ห้ามใช้คำถามนำในการถามค้านเพราะเหตุว่าพยานที่ถูกถามค้านนั้นเป็นพยานของคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม โดยปกติทั่ว ๆ ไปแล้ว พยานย่อมจะไม่ให้การเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายค้าน

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการถามค้านจะใช้คำถามนำได้ก็ตาม ถ้าการใช้คำถามนำนั้นจะเป็นเหตุให้เสียความเป็นธรรม เช่นพยานที่เป็นเด็กหรือคนชราการถามนำจะทำให้หลงผิดหรือเข้าใจผิดศาลอาจเตือนพยานโดยอธิบายคำถามของคู่ความฝ่ายที่ถามค้านให้พยานเข้าใจให้ถูกต้องหรือจะห้ามมิให้ผู้ถามใช้คำถามนำเช่นนั้นก็ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ดังนั้นในทางปฏิบัติตอนใดจะถามค้านด้วยคำถามนำหรือไม่ ผู้ถามต้องพิจารณาความเหมาะสมและผลที่จะได้ประกอบด้วย หากเชื่อว่าเมื่อกฎหมายไม่ห้ามการใช้คำถามนำ ก็ใช้คำถามนำตลอดจนกระทั่งขาดเป้าหมายเป็นเหตุทำให้พยานรู้ความมุ่งหมายของผู้ถามแล้วหลีกเลี่ยงเบี่ยงบ่ายคำตอบเป็นผลเสียแก่คดีของผู้ถามค้านได้

ข) ความมุ่งหมายของการถามค้าน

การถามค้านมีความมุ่งหมายเพื่ออะไร?

การถามค้านนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถามพยานของคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม เนื่องจากการชักค้านหรือถามค้านนี้ คู่ความมีโอกาสที่จะจับผิดหรือจับโกหกหรือพิรุณต่าง ๆ ของพยานเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของพยานปากนั้นในสายตาของศาลได้ เช่นว่าพยานไม่รู้จักความจริงในเรื่องนั้นหรือรู้แต่คลาดเคลื่อนหรือความเห็นของพยานไม่สมเหตุสมผล

เท่าที่มีการค้นคว้ากันมาแล้วในวงการกระบวนการยุติธรรม วิธีการค้นหาความจริงจากพยานบุคคลได้ดีที่สุดนั้นได้แก่การถามค้านนี้เอง โดยทนายความฝ่ายตรงกันข้ามล่อหลอกพยานด้วยคำถามแบบต่าง ๆ ถ้าเป็นเรื่องเท็จในที่สุดจะปรากฏว่าการเบิกความตอบคำถามค้าน

จะขัดกันเองหรือขัดกับคำเบิกความที่พยานได้ให้ไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่งเชื่อว่านักศึกษายังคงจำได้ว่าในคดีอาญาเพียงแต่ทนายจำเลยสามารถทำให้ศาลข้องใจหรือสงสัยในความถูกต้องของคำเบิกความของพยานโจทก์ได้ก็เป็นการเพียงพอเพื่อประโยชน์ในเชิงคดี ทั้งนี้เพราะศาลจะได้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นคุณแก่จำเลย ตามหลักกฎหมายที่ได้ศึกษากันมาแล้ว (ป.วิ.อาญา มาตรา 227 วรรคสอง)

ที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้อาจจะมีนักศึกษาบางท่านเกิดข้อสงสัยว่า การถามค้านจะแสดงให้เห็นศาลเห็นความจริงเสมอไปหรือไม่ คำตอบคงจะต้องบอกว่าไม่แน่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถตลอดจนศิลปะในการถามค้านของทนายฝ่ายตรงกันข้าม บางคนถามค้านเก่งมาก บางคนไม่ได้เรื่องราวคือ ถามนอกเรื่องนอกประเด็น ถามไม่มีเป้าหมาย หรือคำถามไม่สุภาพ ซึ่งเป็นลักษณะส่วนตัวที่แตกต่างกันไปของแต่ละคน หากฎเกณฑ์ตายตัวไม่ได้ ผู้เขียนเคยได้ยินนักกฎหมายอาวุโสตั้งข้อสังเกตว่าทนายมีฝีมือหรือไม่ดูได้จากการถามค้าน นี่แสดงว่าการถามค้านเป็นศิลปะซึ่งแสดงออกถึงความสามารถของทนายความดุจดังการทำคำพิพากษาเป็นการแสดงออกซึ่งฝีมือของผู้พิพากษาดูจกัน

สรุปในเบื้องต้น

การถามค้านพยานมีความมุ่งหมาย

ก) เพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานที่ได้ตอบคำถามของกลุ่มความฝ่ายที่อ้างพยานไปแล้ว

ข) เพื่อให้พยานเบิกความข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายถามค้าน

ก) เพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานที่ได้ตอบคำถามของกลุ่มความฝ่ายที่อ้างพยานไปแล้ว

การถามค้านเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานที่ได้ตอบคำถามของกลุ่มความฝ่ายที่อ้างพยานไปแล้วนี้มีอยู่ 2 วิธีคือ

วิธีที่ 1 ถามค้านเพื่อให้ถ้อยคำของพยานแตกต่างกับพยานคนอื่น ๆ การทำลายน้ำหนักพยานโดยวิธีนี้จะใช้ต่อเมื่อพยานรู้เห็นเหตุการณ์อย่างเดียวกันมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ซึ่งเรียกว่า “พยานคู่” วิธีนี้ผู้ถามค้านจะต้องถามค้านพยานคู่ที่คู่ความฝ่ายที่อ้างนำเข้าสืบคนแรกให้ละเอียดไว้เพื่อจะได้ถามค้านพยานคู่ที่นำเข้าสืบคนต่อไปให้ศาลเห็นความแตกต่างกัน การที่จะถามค้านให้ได้ถ้อยคำของพยานแตกต่างกันกับพยานคนอื่น ๆ ผู้ถามจะต้องรอบรู้ว่าจะข้อความใดเป็นสาระสำคัญหรือเพียงพลความ การถามค้านคงถามเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญ ส่วนที่เป็นพลความไม่จำเป็นต้องถาม เพราะเป็นธรรมชาติของคนปกติยากที่จะรู้หรือสังเกตจดจำให้ละเอียดเหมือนกันได้ หากพยานสามารถจดจำรายละเอียดได้เหมือนกันหมดย่อมเป็นพิรุณไม่น่าเชื่อ น่าจะเป็นเรื่องที่พยานชักซ้อมกันมาก่อน (ในเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลนี้ นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ชื่อนายวิลเลียม สเทอร์น ได้ทำการทดลองในเรื่องนี้ โดยให้ชายแปลกหน้าผู้หนึ่งเดิน

เข้ามาในห้องเรียนที่ผู้ทดลองกำลังสอนอยู่ ชายแปลกหน้าได้ขออนุญาตผู้สอนเพื่อค้นหาหนังสือซึ่งอยู่ในตู้หนังสือในห้องเรียนนั้น นายวิลเลียม สเตอร์น ขออนุญาตแล้วก็สอนต่อไป เมื่อค้นหาและอ่านหนังสือในห้องเรียนนั้นสักพักหนึ่ง ชายแปลกหน้านั้นก็เดินออกจากห้องไป โดยนำเอาหนังสือติดมือไปด้วยเล่มหนึ่ง

ประเด็นสำคัญในการทดลองครั้งนั้น ต้องการพิสูจน์ว่าในหมู่นักศึกษาที่กำลังเรียนอยู่นั้นมีผู้ใดเห็นชายแปลกหน้าผู้นั้นนำหนังสือออกไปจากห้องเรียนบ้าง ทั้ง ๆ ที่มีข้อบังคับของทางมหาวิทยาลัยว่า ห้ามนำหนังสือของมหาวิทยาลัยออกนอกห้องเรียนเป็นอันขาด หลังจากนั้นสัปดาห์ นายวิลเลียม จึงให้นักศึกษาซึ่งเข้าเรียนในวันดังกล่าวตอบคำถามต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ปรากฏว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบคำถามเกี่ยวกับชายแปลกหน้านั้นคลาดเคลื่อนจากความจริงโดยเฉพาะคำถามที่ว่า “หนังสือเล่มที่ชายแปลกหน้าผู้นั้นอ่านไปไหน?” มีนักศึกษาไม่กี่คนตอบถูกต้อง แต่ส่วนใหญ่ตอบว่า ชายผู้นั้นเก็บหนังสือเล่มนั้นไว้บนชั้นในตู้ตามเดิมแล้ว (รายละเอียดโปรดศึกษาจากคำบรรยาย “ศาลกับพยานบุคคล” โดย ศ.ธานีินทร์ กรัยวิเชียร หน้า 25-26)

ที่กล่าวมานี้พอจะเป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นว่าคำตอบที่ได้จากหลาย ๆ คนตรงกันทั้งหมดนั้น อาจจะไม่ตรงกับความจริงเสมอไปได้

วิธีที่ 2 ถามค้านเพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้อยคำของพยานที่ตอบคำถามของคุณความฝ่ายที่อ้างพยานไปแล้วนั้นขัดต่อเหตุผลที่ควรรับฟังได้

การถามค้านวิธีนี้นิยมใช้กับ “พยานเดี่ยว” คือพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์โดยลำพังผู้เดียว เหตุที่ต้องใช้วิธีนี้เพราะว่ามีพยานผู้รู้เห็นลำพังคนเดียวไม่มีทางที่จะถามเปรียบเทียบความแตกต่างกับใครได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้วิธีให้พยานบิกความขัดต่อเหตุผลไม่ว่าเหตุผลสามัญ วิสามัญ เหตุผลทางจิตวิทยา ฯลฯ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เหตุเกิดในเวลากลางคืนข้างแรมไม่ปรากฏว่ามีแสงสว่างใด ๆ ทั้งพยานไม่เคยรู้จักจำเลยมาก่อนไม่น่าจะจำคนร้ายได้ หรือถามพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ทำร้ายร่างกายให้ขัดกับลักษณะบาดแผลที่ผู้เสียหายได้รับตามใบชันสูตรบาดแผลของแพทย์เพื่อแสดงว่าพยานไม่ได้รู้เห็นจริง เป็นต้น

ข) เพื่อให้พยานบิกความข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายถามค้าน

โดยเหตุที่ฝ่ายใดอ้างพยานมาบิกความในศาล ฝ่ายที่อ้างพยานย่อมเลือกเสนอพยานที่จะบิกความเป็นประโยชน์แก่ตน มิฉะนั้นคงไม่เสนอพยานที่เป็นประโยชน์แก่เขา ดังเช่น โจทก์ย่อมไม่เสนอพยานที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวโจทก์เอง เป็นต้น ตรงกันข้ามโจทก์ย่อมเลือกสรรพยานบุคคลที่ดีที่สุดเสนอต่อศาลและพยานของโจทก์ย่อมจะบิกความให้เป็นประโยชน์แก่โจทก์ จะหวังให้มาบิกความเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตรงกันข้ามตน คือจำเลย ย่อมหวังได้น้อยมาก เว้นแต่จะ

เป็นพยานคนกลางจริง ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น เพราะฉะนั้นฝ่ายตรงกันข้ามกับพยานต้องถามคำถามเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตน

อนึ่งมีข้อที่พึงระวังกล่าวคือในกรณีเช่นคดีอาญา ฝ่ายโจทก์อ้างผู้เชี่ยวชาญเป็นพยานและนำสืบ เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตอบคำถามของโจทก์แล้วฝ่ายจำเลยควรถามคำถามไว้ในกรณีจะต้องถาม ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่ควรเลื่อนนัดการถามคำถาม เพราะหากผู้เชี่ยวชาญไม่มาศาล เช่นหลบหนี กรณีอาจจะเป็นผลเสียแก่ฝ่ายจำเลยได้ ดังตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1189/2523

ศาลสืบผู้เชี่ยวชาญได้เพียงตอบคำถามของโจทก์เสร็จเป็นเวลา 16 นาฬิกา ทนายจำเลยขอเลื่อนครั้งถึงวันนัดและนัดต่อ ๆ มาผู้เชี่ยวชาญไม่มาศาลจนศาลต้องออกหมายจับ และสั่งตัดพยานปากผู้เชี่ยวชาญ โจทก์ส่งคำให้การชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย คำเบิกความของพนักงานสอบสวนประกอบคำเบิกความของผู้เสียหายตอนตอบคำถามของโจทก์ศาลรับฟังคำเบิกความของผู้เสียหายได้

ค) หลักเกณฑ์ในการถามคำถาม

การถามคำถาม มีหลักเกณฑ์การถามอย่างไร?

การถามคำถามพยานมีลักษณะทำนองเดียวกับการถามพยานชั้นต้นทั้งหลายคือ หาหลักเกณฑ์แน่นอนตายตัวไม่ได้ ทั้งกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบที่จะต้องถามตามลำดับแต่ประการใด แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดแบบในเรื่องนี้ไว้ก็อาจนำวิธีปฏิบัติมาใช้เป็นหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ได้ดังนี้

1) ถ้าคำเบิกความของพยานที่ตอบคำถามชั้นต้นในประเด็นข้อใดไม่เป็นประโยชน์แก่คดีของกลุ่มความฝ่ายที่อ้างมา ก็ไม่ควรถามคำถามในประเด็นนั้น

2) ต้องถามโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้พยานตอบ

3) พยานให้การมีพิรุณข้อใด ควรถามให้ละเอียดในข้อนั้น

4) ไม่ควรถามตามลำดับเหตุการณ์

5) ใช้คำถามตามลักษณะพยาน

6) ถ้าเป็นพยานคู่ต้องถามพยานปากแรกให้ละเอียด

(1) ถ้าคำเบิกความของพยานที่ตอบคำถามชั้นต้นในประเด็นข้อใดไม่เป็นประโยชน์แก่คดีของกลุ่มความฝ่ายที่อ้างมาก็ไม่ควรถามคำถามในประเด็นนั้น

โดยที่การถามคำถามมีความมุ่งหมายที่จะทำลายน้ำหนักคำพยานที่เบิกความไว้ เมื่อคำพยานนั้นไม่มีประโยชน์แก่คดีของฝ่ายผู้อ้างพยาน ก็ไม่มีอะไรที่จะต้องทำลาย เพราะถ้าถามคำถามอาจทำให้พยานกลับคำให้การเป็นผลเสียแก่คดีผู้ถามคำถาม เช่น พยานโจทก์เบิกความว่า ยืน

อยู่นอกรั้วอิฐบล็อกสูง 2 เมตรแล้วเห็นจำเลยนี้ลักกางเกงใต้ถุนบ้านผู้เสียหายดังนี้ คำเบิกความ เช่นนี้ย่อมเป็นประโยชน์แก่จำเลยอยู่แล้วที่พยานโจทก์เบิกความไม่สมเหตุสมผล หรือขัดต่อ เหตุผลที่คนปกติสูงไม่ถึง 2 เมตรจะมองเห็นเหตุการณ์ใต้ถุนบ้านได้ เช่นนี้ ฝ่ายจำเลยก็ไม่จำเป็นต้องถามค้าน เพราะถ้าถามค้านไปอาจจะกลับเป็นผลเสียหายแก่ฝ่ายตนก็ได้ เช่น สมมติถาม ค้านว่า “ที่พยานตอบโจทก์ไปว่ายืนอยู่นอกรั้วอิฐบล็อกสูง 2 เมตร แล้วเห็นจำเลยลักกางเกง ผู้เสียหายนั้น รั้วอิฐบล็อกเป็นรั้วสร้างใหม่ใช่ไหม?” สมมติพยานตอบว่า “เป็นรั้วสร้างใหม่ แต่ที่พยานยืนอยู่ อิฐบล็อกก็ก้อนหนึ่งแตกทะลุเป็นรูโหว่ พยานมองผ่านเข้าไปจึงเห็นจำเลยหยิบเอากางเกงผู้เสียหายไป” ดังนั้นเป็นการถามหาเรื่องเข้าตัวโดยแท้

(2) ต้องถามโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้พยานตอบ

กรณีนี้ผู้ถามต้องรู้ความประสงค์ของตนว่าต้องการคำตอบอย่างไร แล้วจึงตั้งคำถาม เพื่อให้ได้คำตอบตามความต้องการนั้น การถามโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย นอกจากจะทำให้เสีย เวลาในการพิจารณาคดี ยังอาจก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ฝ่ายตนได้

(3) พยานมีพิรุณในข้อใด ควรถามให้ละเอียดในข้อนั้น

กรณีนี้ผู้ถามต้องพยายามอ่านพยานฝ่ายตรงกันข้ามให้ออกกว่าเป็นพยานเท็จหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องพิจารณาได้ยาก เพราะการที่พยานเบิกความด้วยความประหม่าเสียงสั่นมือสั่น มิได้หมายความว่า จะเป็นพยานเท็จเสมอไปก็หาไม่ การจะอาศัยอาการกริยาของพยานเพียง อย่างเดียวไม่เพียงพอต่ออาศัยหลักความจริงที่ว่า การที่บุคคลจะอ้างว่าตนได้รู้เห็นอย่างไรบ้าง นั้นย่อมอ้างได้ง่าย แต่จะให้เหตุผลประกอบเพื่อแสดงว่ารู้เห็นเหตุการณ์จริงนั้นเป็นของยาก ถ้าไม่รู้จัก แม้ซักซ้อมกันมาอย่างไร ถ้าผู้ถามค้าน ถามให้ละเอียดแล้ว ในที่สุดจะขัดกันเอง หรือขัดต่อเหตุผลอย่างเห็นได้ชัด เพราะการอ้างข้อเท็จจริงในสิ่งที่ตนไม่ได้รู้เห็นจริงนั้น เป็นการ ยากที่จะกล่าวให้สมเหตุสมผลสอดคล้องกลมกลืนกันได้ ลักษณะของพยานเท็จนั้นอาจจะแบ่งออกได้ หลายประเภท เช่น พยานเท็จที่ฉลาด ที่โง่ มีความรู้ ไม่มีความรู้ ทำทางปกติ ทำทางมีพิรุณ ที่กลัว ที่ขลาด บางคนเป็นพยานเท็จโดยสิ้นเชิง บางคนเท็จเฉพาะบางตอนตกเติมเสริมแต่ง ประเภทที่อ่านออกได้ง่าย เช่น พยานเท็จที่โง่ ไม่มีความรู้ กริยาทำทางมีพิรุณ ฯลฯ เป็นต้น ประเภทพยานเท็จแต่ฉลาด กริยาทำทางปกติ ประเภทนี้อ่านออกยาก ถ้าสามารถจับได้ว่า เป็นพยานเท็จ การถามค้านต้องรู้ถึงชั้นเชิงและเล่ห์เหลี่ยมของพยานและจะต้องพยายามจับ จุดบกพร่องของพยานให้ได้ โดยทั่ว ๆ ไปพยานเท็จมักจะเตรียมตัวที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ดังนั้นถ้าคำตอบคำถามค้านตอนใดคล่องแคล่วแสดงว่าเตรียมตัวมา ถ้าถูกถามในข้อที่ไม่ได้ซักซ้อมมา กริยาทำทางมีพิรุณ เช่น หันมองหาทนายความฝ่ายตน หรือ นึกหาคำตอบอยู่นาน ๆ ตอบตะกุกตะกักหรืออ้อม ๆ แอ้ม ๆ ป้ายเบี่ยงทั้งคำตอบก็ไม่สมเหตุผล

เมื่อพบเช่นนี้ต้องพยายามตามค้นในข้อบกพร่องของพยานให้ละเอียด เช่นพยานโจทก์เบิกความว่า รู้เห็นเหตุการณ์เพราะขณะเกิดเหตุเป็นคืนเดือนหงาย

ทนายจำเลย : “พยานอยู่ห่างจากที่เกิดเหตุสักเท่าไร?”

พยาน : “สี่ร้อยเมตรเศษ”

ทนายจำเลย : “ห่างขนาดนั้นพยานยังมองเห็นเหตุการณ์ได้ชัดหรือ?”

พยาน : “พระจันทร์อยู่ไกลกว่านั้นตั้งโยชน์ ผมยังเห็นชัดเลย”

ในกรณีดังกล่าวนี้ นักศึกษาเชื่อหรือไม่ว่าพยานได้เห็นเหตุการณ์โดยแท้จริง หรือในคดีอาญาเรื่องหนึ่ง แม้อยายของจำเลยมาเบิกความช่วยจำเลยในประเด็นที่ว่าขณะเกิดเหตุจำเลยไม่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุ

พนักงานอัยการโจทก์ : “พยานเป็นแม้อยายของจำเลย ทำไมจึงรู้เห็นจำเลยอยู่บ้านตลอดคืน พยานไม่ได้ไปไหนเลย พยานนอนห้องเดียวกับจำเลยหรือ?”

พยาน : “เรือนเป็นห้องโล่ง ๆ ไม่มีฝาผนัง”

โจทก์ : “ที่บ้านพยานมีมุ้งกางนอนหรือเปล่า?”

พยาน : “มี”

โจทก์ : “พยานนอนมุ้งเดียวกับจำเลยหรือ?”

พยาน : (หน้าอ) “มีอย่างที่ไหน แม้อยายจะนอนมุ้งเดียวกับลูกเขย”

โจทก์ : “นอนคนละมุ้ง ทำไมจึงเห็นจำเลยอยู่บ้านตลอดคืน?”

พยาน : “คืนนั้นไม่ได้กางมุ้ง”

โจทก์ : “ทำไมล่ะ”

พยานตอบอย่างรำคาญ ๆ ว่า : “ถ้ากางมุ้ง ก็ไม่เห็นละซี”^{1/}

4) ไม่ควรถามตามลำดับเหตุการณ์

หมายความว่า ใช้คำถามสลับกันไป เช่น ถามเหตุการณ์ตอนต้น แล้วถามตอนปลาย แล้วย้อนมาถามตอนต้นอีก การถามเช่นนี้อาจทำให้พยานงงระลึกถึงข้อความที่ชักช้ำมกกันมาไม่ทัน อาจทำให้สามารถจับเท็จพยานได้

5. ใช้คำถามตามลักษณะของพยาน

ต้องใช้คำถามให้เหมาะสมแก่อุปนิสัยใจคอของพยาน เช่น พยานชอบยอหรืออวดรู้ อวดเห็นก็ต้องยกยอว่าพยานเป็นคนฉลาดสามารถจดจำเหตุการณ์ได้ดี ฯลฯ แล้วใช้คำถามตามลักษณะนิสัยของพยานดังกล่าว

1/“โกวิท” “ดุลพาห” ปีที่ 9, เล่ม 2, กุมภาพันธ์ 2505, หน้า 178

6) ถ้าเป็นพยานคู่ ต้องถามพยานปากแรกให้ละเอียด

ควรจดจำคำถามและคำตอบของพยานไว้ เพื่อจะได้ถามค้านพยานคู่ปากต่อไปให้ขัดกัน ในสาระสำคัญ และเตรียมไว้เพื่อประโยชน์ในการที่จะแถลงปิดคดีหรืออ้างอิงในชั้นศาลสูงต่อไป

ข) การถามค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ

ในบางคดีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะอ้างผู้เชี่ยวชาญเป็นพยาน ดังนั้นคำเบิกความของพยานปากใดขัดแย้งกับคำเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญและทนายความไม่สามารถซักค้านคำพยานผู้เชี่ยวชาญให้แตกแล้ว ศาลมีแนวโน้มจะเชื่อคำพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากว่ามีผู้เชี่ยวชาญน้อย ทั้งบรรดาศักดิ์พิพากษาก็ดี อัยการก็ดี ตลอดจนทนายความไม่มีใครสั่งทักในกรณีพิพาทนี้ เช่นความรู้เกี่ยวกับการซ่อมเครื่องสมองกล (COMPUTOR) ทางสารเคมี การตรวจสอบลายมือ ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นการถามค้านผู้เชี่ยวชาญไม่ค่อยปรากฏในสำนวนคดี ดูเหมือนว่าถ้าผู้เชี่ยวชาญเบิกความว่าอย่างไรก็จะเชื่อกันไปอย่างนั้นลักษณะคล้ายกับว่าผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตัดสินคดีคนเดียว เพราะฉะนั้นถ้าหากผู้เชี่ยวชาญมีธรรมอยู่ในใจย่อมไม่เกิดปัญหา แต่ถ้าหากผู้เชี่ยวชาญปราศจากเสียซึ่งหิริโอตตปะยะยอมจะเป็นภัยต่อกระบวนการยุติธรรมได้

ดังนั้นในบรรดาครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้อาวุโสทั้งหลายในวิชาชีพนี้มักจะให้คำแนะนำข้อสังเกตตลอดจนอบรมกันว่าในฐานะที่เป็นทนายความ หากคู่ความฝ่ายปรปักษ์อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความ ถึงแม้เราจะมิใช่ผู้เชี่ยวชาญ อย่าเพิ่งเสียขวัญด่วนตีตนไปก่อนไข้ ต้องมีมานะหาความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ทั้งทางทฤษฎีและความเป็นจริงดำเนินการซักค้านทำลายน้ำหนักคำพยานของผู้เชี่ยวชาญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้หากมีความเชื่อมั่นในความสุจริตของลูกความ

โดยทั่วไปแล้ว คำพยานปากใดขัดกับคำเบิกความของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถือว่าเป็นเหตุผลวิสามัญแล้วถือว่าคำเบิกความของผู้เชี่ยวชาญมีน้ำหนักมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าต้องเป็นเช่นนั้นแน่นอนเสมอไปก็หาไม่ หากแต่ว่าทนายความสามารถพิสูจน์ได้ว่าเหตุผลของผู้เชี่ยวชาญนั้นรับฟังไม่ได้ เพราะขัดต่อเหตุผลสามัญ ศาลอาจจะไม่เชื่อถ้อยคำเบิกความของผู้เชี่ยวชาญก็ย่อมได้ การพิสูจน์ของทนายก็คือ การถามค้านคำพยานผู้เชี่ยวชาญนั่นเอง

ง) หลักเกณฑ์แนวทางการถามค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ

- 1) ถามถึงความรู้
- 2) ถามถึงความสามารถ
- 3) ถามถึงการเปรียบเทียบ

1) ถามถึงความรู้

หมายถึงสถาบันการศึกษาที่ผู้เชี่ยวชาญสำเร็จมา ระยะเวลาศึกษาเล่าเรียน ประสบ-

การณ์ของผู้เชี่ยวชาญ จริงอยู่ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรมิได้ถือว่าบ่งบอกความสามารถ ในการพิสูจน์ก็ตามแต่ค่านิยมของสังคมปัจจุบันยังค้ำึงถึงอยู่ว่าประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร เป็นเครื่องประกอบความสามารถ ก่อให้เกิดความเชื่อถืออยู่ด้วยเหมือนกัน

2) ถามถึงความสามารถ

หมายถึงว่าได้ผ่านงานพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด เชี่ยวชาญขนาด ไหน ถือเอาประสบการณ์จำนวนหรือปริมาณงานที่ได้ทำเป็นข้อพิสูจน์และผลงานปฏิบัติถูกต้อง มากน้อยเพียงใด ทนายความควรค้นคว้าศึกษาผลงานของผู้เชี่ยวชาญนั้น ๆ นำมาเป็นแนวทาง ถามค้ำาน

3) ถามถึงการเปรียบเทียบ

หมายถึงกรณีต่าง ๆ ที่คล้าย ๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน เช่นการพิสูจน์ลายมือชื่อ หากผู้ เซ็นมีจิตใจปกติไม่เจ็บป่วยจะแตกต่างกับกรณีจิตใจไม่อยู่ในภาวะปกติมากน้อยเพียงใด ใน การถามค้ำานพยานผู้เชี่ยวชาญนี้ ศาลจะเปิดโอกาสให้ถามนำได้อย่างกว้างขวาง การถามนำ ที่แยบยลอย่างมีชั้นเชิง อาจทำให้ค้ำาเบิกความตอบค้ำาถามค้ำานนี้ขัดกับรายงานค้ำาเบิกความที่ ทนายความฝ่ายที่อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญซักถามมาแล้วยอมเป็นได้ซึ่งทำให้น้ำหนักค้ำาพยานลด น้อยลงได้ดัจกัน

ในทางปฏิบัติ คู่ความฝ่ายใดอ้างผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความ ฝ่ายปรบักษ์ก็จะอ้างผู้เชี่ยวชาญ มาทำนองเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบค้ำาพยานผู้เชี่ยวชาญทั้งสองฝ่ายว่าศาลสมควรจะเชื่อถือ ฝ่ายใดเป็นต้น ตัวอย่าง เปรียบเทียบการถามค้ำานแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผลผู้เสียหาย ซึ่ง พนักงนอัยการนำเข้าสู่สืบถึงบาดแผลและส่งรายงานการชันสูตรบาดแผลต่อศาล ในคดีพนัก- งานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยฐานข่มขืนกระทำชำเราทางทวารหนักผู้เสียหาย โดยมีบาดแผล ที่ขอบทวารด้านนอกของผู้เสียหาย (คัดจากคำอธิบายวิชาว่าความ โดยท่านอาจารย์ โชติ เศวตรฐนทร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน้า 253-254) ทนายจำเลยได้ถามค้ำานพยานซึ่งเป็นแพทย์ ดังนี้.-

1. ถาม : คุณหมอมอกรับ คนที่ห้องผูกมาก ๆ เพราะไม่ได้ถ่ายอุจจาระหลาย ๆ วัน อุจจาระ แข็งตัวมากใช่ไหม?

ตอบ : ใช่ครับ

2. ถาม : การแข็งตัวของอุจจาระที่แข็งมาก ๆ นั้น เวลาถ่ายจะต้องใช้กำลังเบ่งและ อาจจะทำให้เกิดเป็นบาดแผลที่ขอบทวารได้เหมือนกันใช่ไหมครับ?

ตอบ : ใช่

3. ถาม : บาดแผลที่ขอบทวารซึ่งเกิดจากอุจจาระแข็งตัวมาก ๆ ตามที่คุณหมอเปิดความแล้วว่า อาจทำให้เกิดขึ้นแกขอบทวารได้นั้น ลักษณะบาดแผลก็คงมีลักษณะเช่นเดียวกับบาดแผลที่ขอบทวารของผู้เสียหายที่คุณหมอได้ตรวจชันสูตรไว้ใช่ไหมครับ?

ตอบ : ครับ ถ้าเป็นบาดแผลที่เกิดจากอุจจาระแข็งตัวมาก ๆ บาดแผลก็อาจมีลักษณะบาดแผลที่ขอบทวารของผู้เสียหายได้เหมือนกัน

4. ถาม : ถ้าเช่นนั้นบาดแผลที่ขอบทวารของผู้เสียหายที่คุณหมอได้ตรวจไว้ก็ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นบาดแผลที่เกิดจากอุจจาระแข็งตัวหรือเกิดจากการถูกชำเราเพราะคุณหมอไม่เห็นในขณะที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บใช่ไหมครับ?

ตอบ : ใช่ครับ

คำตอบของแพทย์ซึ่งเป็นพยานในคดีนี้เกี่ยวกับลักษณะของบาดแผลของผู้เสียหาย อาจทำให้เกิดความสงสัยขึ้นได้ว่า บาดแผลที่ขอบทวารของผู้เสียหายเป็นบาดแผลที่เกิดจากการข่มขืนกระทำชำเราใช่หรือไม่ ซึ่งถ้าพยานหลักฐานอื่นไม่มีน้ำหนักด้วยแล้ว ก็จะเป็นเหตุสนับสนุนให้ไม่พอฟังลงโทษจำเลย เพราะพยานซึ่งเป็นแพทย์เองก็ไม่แน่ใจเสียแล้ว ดังนี้ เป็นต้น

จ) การพิสูจน์พยาน

การพิสูจน์พยานคืออะไร?

การพิสูจน์พยาน คือการนำพยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดมาแสดงต่อศาลว่าคำเบิกความของพยานคนใดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำมาสืบไม่ควรเชื่อฟังหรือไม่เป็นความจริง คู่ความฝ่ายนั้นก็อาจจะขออนุญาตศาลนำพยานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของตนได้ ดังปรากฏตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 120 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดอ้างว่าคำเบิกความของพยานคนใดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาไม่ควรเชื่อฟังโดยเหตุผลซึ่งศาลเห็นว่ามีมูล ศาลอาจยอมให้คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของตนได้แล้วแต่จะเห็นควร”

ในทางปฏิบัติ มาตรา 120 นี้ ศาลจะอนุญาตให้น้อยราย ทั้งนี้เพราะอาจเป็นการประวิงเวลาและทำให้คดีล่าช้า อนึ่งมาตรา 120 แห่ง ป.วิ.แพ่ง นี้ อนุโลมใช้กับคดีอาญาได้ โดยอาศัย ป.วิ.อาญา มาตรา 15 (นัย ฎ.81/2498)

เนื่องจากยังมีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยเข้าใจความหมายการพิสูจน์พยานคลาดเคลื่อน โดยเข้าใจว่าเป็นการนำพยานมาสืบตามประเด็นในคดี ความจริงแล้วหาได้เป็นดังที่เข้าใจไม่ ความจริงเป็นการนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อการพิสูจน์พยานของอีกฝ่ายหนึ่ง หากสังเกตข้อกัสื่อความหมายชัดเจนอยู่ในตัวแล้วโปรดเข้าใจเสียใหม่ว่าไม่ใช่เป็นการนำพยานมาสืบตาม

ประเด็นในคดีเป็นแต่เพียงการพิสูจน์พยานเท่านั้นเอง ในทางปฏิบัติ การที่จะขออนุญาตศาล เพื่อพิสูจน์พยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักฐานหรือพุดง่าย ๆ ว่าต้องมีหลักฐานมาแสดงให้เห็นเหตุผลที่ศาลไม่ควรเชื่อเช่นนั้นอย่างไร เช่น

1) มีหลักฐานหรือเหตุผลว่าพยานเป็นคนทุจริต เบิกความไม่จริงโดยชักซ้อมกันมา หรือมีหลักฐานว่าพยานโกธเถียงตนแก้งเบิกความเข้ากับอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่มีความจริง

2) มีหลักฐานมาแสดงว่าพยานรับสินจ้างรางวัล

3) มีหลักฐานมาแสดงว่าพยานได้เคยมาเบิกความไว้แล้วครั้งหนึ่งก่อนแล้วในกรณี เรื่องเดียวกัน แต่มาในคดีนี้ก็กลับเบิกความตรงกันข้ามกับที่ได้เบิกความไว้ครั้งก่อน

อนึ่ง ถ้าศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานพิสูจน์พยานของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วก็ควรให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซักค้านได้ ไม่ใช่ให้สืบไปฝ่ายเดียวหรือเขาจะขอนำพยาน มาสืบแก้เพื่อหักล้างบ้างก็ควรอนุญาต แต่เรื่องนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้^{1/}

^{1/}ผศ.สัมฤทธิ์ รัตนดารา “ศิลปการว่าความ” วัชรินทร์การพิมพ์, กรุงเทพฯ 2519, หน้า 279.

ตอนที่ 3

การถามถึง

ก) ความหมาย

การถามถึง คือการถามพยานของตนเอง โดยฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ถามภายหลังจาก คู่ความฝ่ายตรงกันข้ามถามค้านแล้ว การถามถึงนี้เป็นการถามตอนสุดท้ายที่กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานมาซักถามพยานอีกครั้งหนึ่ง

ข) ความมุ่งหมายของการถามถึง

เพื่อให้พยานอธิบายคำตอบที่ได้ตอบผู้ถามค้านไปแล้วให้ได้ความกระจ่างชัดขึ้นหรือ เมื่อพยานตอบคำถามค้านไปยังไม่สิ้นกระแสความเนื่องจากผู้ถามค้านไม่ประสงค์จะให้ตอบต่อไป คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานมาก็อาจถามถึงเพื่อให้พยานได้เบิกความในข้อนั้น ๆ ให้สิ้นกระแสความด้วย หรือว่าเมื่อพยานตอบคำถามขึ้นซักถามพยานเบิกความไว้อย่างหนึ่ง พอถูกถามค้าน กลับเบิกความเป็นอีกอย่างหนึ่ง จึงต้องถามถึงเพื่อให้พยานเลือกเอาว่า จะเบิกความอย่างไรแน่ ทั้งนี้ถ้าไม่ถามถึงโดยปล่อยทิ้งไว้จะทำให้เกิดความเสียหายแก่คดีของฝ่ายที่อ้างพยานมาได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นโดยพยานตอบคำถามค้านไปโดยเข้าใจผิด หลงผิดก็ตาม

ค) การใช้คำถามถึง

ในการถามถึงกฎหมายห้ามคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานมาใช้คำถามนำทำนองเดียวกับการ ซักถาม (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 118 วรรคหนึ่ง) โดยจะต้องให้พยานยืนยันเองตอบเอง ทั้งนี้ก็โดย เหตุผลว่าเป็นการถามพยานของฝ่ายที่อ้างพยานมา พยานย่อมจะเบิกความเป็นประโยชน์แก่ ฝ่ายที่อ้างมาหากให้ใช้คำถามนำและคำตอบแก่พยานแล้วย่อมเสียความเป็นธรรม เหตุผลเช่น เดียวกับการห้ามใช้คำถามนำในการซักถามพยานดูจกัน นอกจากนี้ในการถามถึง ผู้ถามจะ ใช้คำถามในเรื่องอื่นนอกจากเรื่องที่พยานได้ตอบคำถามค้านไม่ได้ ทั้งนี้หมายรวมไปถึง เหตุผลอันเกี่ยวกับคำถามที่เบิกความตอบคำถามค้านไปแล้วด้วย เช่น เมื่อฝ่ายค้านได้ถามค้าน พยานของโจทก์เสร็จแล้ว โจทก์จะถามถึงเรื่องที่พยานเคยรู้จักกับจำเลยมาก่อนเกิดเหตุหรือไม่ หรือจะถามว่าพยานของโจทก์เคยมีเรื่องโกรธเคืองกับจำเลยบ้างหรือไม่เช่นนี้ถามไม่ได้ เพราะ ไม่ใช่คำถามถึงเนื่องจากไม่ใช่เป็นคำถามที่เกิดจากการตอบคำถามค้านไว้ แต่ถ้าคู่ความอีก ฝ่ายหนึ่งได้ถามค้านไว้ได้ความว่าพยานกับจำเลยเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อนเกิดเหตุ ผู้ถามถึงอาจถามถึงได้ว่า เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันเรื่องอะไร เมื่อไร ขณะนี้ยังโกรธเคืองกัน อยู่หรือไม่ ดังนี้ เป็นต้น^{1/}

^{1/}อ.โชติ เศวทรุนทร์ หนังสือดังกล่าว หน้า 250

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในกรณีที่ไม่มีการถามคำถาม ก็ย่อมไม่มีการถามถึง หรือแม้จะมีการถามคำถาม ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นเห็นว่าไม่มีกรณีใดที่จะทำให้พยานยืนยันให้แน่นอนว่า จะเบิกความอย่างไร ก็ไม่จำเป็นต้องมีการถามถึงเช่นว่านี้ ก็ได้

ข) หลักเกณฑ์ในการใช้คำถามถึง

การถามถึงมีหลักเกณฑ์อย่างไรบ้าง?

ในเรื่องนี้ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนตายตัวทั้งกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดแบบปฏิบัติ ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้คำถามถึงแก่พยานคนหนึ่งอาจได้ผล แต่เมื่อนำไปใช้กับพยานอื่น ๆ อาจไม่ได้ผลเลยก็เป็นได้ ทั้งนี้มีสาเหตุหลายประการ เช่นลักษณะของพยาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามคงมีหลักทั่ว ๆ ไปที่นักกฎหมายได้รับจากประสบการณ์ในทางปฏิบัติดังนี้ คือ

- 1) ต้องทบทวนให้พยานระลึกถึงคำตอบของพยานที่ได้ตอบคำถามค้านไว้เสียก่อน
- 2) ถามถึงเท่าที่จำเป็นจริง ๆ
- 3) ต้องควบคุมจิตใจของตนเองและพยาน
- 4) ต้องเอาใจใส่ต่อคำถามและคำตอบของพยานระหว่างตอบคำถามค้าน
- 5) ต้องมีความรู้และคาดคิดถึงเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ตามหลักความจริงได้โดย

ถูกต้อง

1) ต้องทบทวนให้พยานระลึกถึงคำตอบของพยานที่ได้ตอบคำถามค้านไว้เสียก่อน

เหตุที่ต้องทวนคำถามเนื่องมาจากการถามถึงเป็นการถามภายหลังจากที่พยานได้ตอบคำถามค้านจบแล้ว พยานอาจจดจำไม่ได้แล้วว่า ได้ตอบคำถามค้านไปอย่างไรบ้างโดยเฉพาะกรณีที่ฝ่ายค้านได้ถามค้านพยานเป็นเวลานาน ๆ บางคดีใช้เวลาถามค้านพยานปากเดียวถึง 2-3 วันเป็นการเหลือวิสัยที่พยานจะจดจำคำตอบซึ่งได้ตอบไปแล้วให้ครบถ้วนได้เพราะต้องคิดด้วยตอบด้วยประกอบกับพยานบางคนประหม่าทำให้หลงลืมได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องทบทวนลำดับเหตุการณ์เพื่อให้พยานมีโอกาสรุกลึกถึงเสียก่อน ทนายอย่ารีบคาดคั้นเอาคำตอบจากพยานจนเกินไป ท่านอาจารย์โชติ เศรษฐรินทร์ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรทำความเข้าใจกับพยานว่าอย่ารีบตอบใช้เวลานึกทบทวนเหตุการณ์ให้ดีแล้วจึงตอบ ทั้งนี้การถามถึงนั้นเป็นโอกาสสุดท้ายของฝ่ายที่อ้างพยานที่จะแก้ไขคำเบิกความพยานของตนที่ได้เสียไปแล้วให้กลับคืนมาเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน จึงต้องท้าวความให้พยานมีโอกาสดทบทวนเหตุการณ์ด้วย

2) ถามถึงเท่าที่จำเป็นจริง ๆ

การถามถึงเป็นเรื่องเสี่ยงต่อการได้ประโยชน์และเสียประโยชน์หรือพุดง่าย ๆ แบบชาวบ้านว่าได้เสียในคดี ทั้งนี้ถ้าตั้งไม่กลับจะทำให้หน้าหนักคำพยานหนักแน่นยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงต้อง

พิจารณาให้คิดว่าควรถามถึงหรือไม่ โดยยึดหลักว่าถามถึงเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ซึ่งหากถึงไว้จะทำให้เสียหายแก่คดีได้

3) ต้องควบคุมจิตใจของตนเองและพยาน

ผู้ถามถึงจะต้องใช้ความสุ่มเยือกเย็นต่อพยาน อย่าดูเนี้ยว หรือแสดงอาการรุกรี้รุกรอน ในเมื่อพยานตอบผิดพลาดไม่สมความตั้งใจของผู้ถาม ทั้งนี้เพราะจะทำให้พยานใจเสีย ตอบผิดพลาดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีพยานตอบผิดพลาดผู้ถามต้องปลอบโยนทำนองเดียวกับการซักถามพยานให้พยานระงับอารมณ์ให้มีสติ ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มถามถึง พยานที่ฉลาดย่อมเดาเหตุการณ์ได้ว่าคงต้องมีข้อผิดพลาดในการตอบคำถามค้านทำให้พยานวิตกหวั่นไหวได้ ผู้ถามจึงต้องเยือกเย็นไม่แสดงอาการตกใจให้พยานเสียขวัญ

4) ต้องเอาใจใส่ต่อคำถามและคำตอบของพยานระหว่างตอบคำถามด้วย

ข้อนี้หมายถึงว่าผู้ถามถึงควรจดคำตอบของพยานที่ได้ตอบคำถามของผู้ถามค้านซึ่งอาจเป็นผลเสียต่อคดี พร้อมทั้งคิดคำถามที่จะตั้งพยานเพื่อแก้ไขข้อความที่ตอบพลาดหลังฝ่ายปรปักษ์ เนื่องจากต้องใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ หาทางแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนตั้งคำถามถึงแก้คำถามค้านโดยเร็วแข่งกับเวลา เพราะฝ่ายถามค้านจะถามติดต่อกันโดยไม่หยุดยั้งจนกว่าฝ่ายเขาจะหมดคำถามค้าน ดังนั้นฝ่ายถามถึงอาจจะยังคิดทางแก้หรือตั้งคำถามไม่ตก นักกฎหมายอาวุโสทั้งหลายได้เสนอแนะว่าให้แก้ไขโดยการจดคำตอบของพยานไว้ก่อนแล้วถามถึงภายหลังมีฉะนั้นจะหมดโอกาสแก้ไขคำตอบของพยานและเมื่อถามถึงได้ผลก็ควรจดบันทึกไว้เพื่อใช้อ้างอิงในแถลงการณ์หรือใช้ในชั้นศาลสูงต่อไป

5) ต้องมีความรอบรู้และคาดคิดถึงเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ตามหลักความจริงได้ โดยถูกต้อง

ข้อนี้มีหลักทำนองเดียวกับการถามพยานชั้นต้นและการถามค้าน ผู้ถามถึงต้องมีความรอบรู้ถึงหลักความเป็นจริงและเหตุผลในข้อที่จะถาม การไม่รอบรู้ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการตั้งคำถามพยาน เพราะผู้ถามไม่แน่ใจว่าพยานจะให้คำตอบสมความมุ่งหมายของผู้ถามดังเช่นตัวอย่างทนายจำเลยถามค้านแพทย์ผู้ตรวจบาดแผลในบทที่เกี่ยวกับการถามค้านซึ่งทำนอาจารย์โชติ เศวทรนทร์ ได้บรรยายเป็นอุทธาหรณ์ประกอบการทำความเข้าใจในเรื่องนี้ โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างดังกล่าวมาประกอบข้อสังเกต ดังนี้

คำถามถึงจะเริ่มต้นด้วยการทบทวนคำถามของฝ่ายถามค้านและคำตอบของพยานที่ได้ตอบไป

1. ถาม ตามที่คุณหมอได้ตอบฝ่ายจำเลยไปว่า ผู้ที่อุจจาระผูกมาก ๆ เวลาถ่ายอุจจาระอาจทำให้เกิดบาดแผลที่ขอบทวารได้นั้น ขอทราบว่าคุณจจาระที่ดันออกมาจากภายใน

ร่างกายผ่านออกมาทางทวารนั้น ถ้าจะทำให้เกิดเป็นแผลแล้ว จะเป็นบาดแผลทางด้านในหรือด้านนอกของขอบทวาร

ตอบ อุจจาระที่จะทำให้เกิดเป็นบาดแผลที่ขอบทวารนั้นจะต้องเป็นบาดแผลที่เกิดจากขอบภายในของทวาร เพราะถูกอุจจาระกดดันทางขอบทวารด้านในก่อนแต่เมื่อพ้นจากด้านในของขอบทวารออกมาได้แล้ว ก็จะไม่ทำให้เกิดเป็นบาดแผลที่ขอบทวารด้านนอกได้ เพราะขอบทวารด้านนอกจะไม่ถูกอุจจาระที่ดันออกมาจากภายในอีก

2. ถาม ลักษณะของบาดแผลที่ขอบทวารของผู้เสียหายที่คุณหมอได้ตรวจนั้นเป็นบาดแผลที่ขอบทวารด้านในหรือด้านนอก

ตอบ เป็นบาดแผลที่ขอบทวารด้านนอก ด้านในไม่มีบาดแผล

3. ถาม เมื่อเป็นบาดแผลที่ขอบทวารด้านนอก ตามเหตุผลที่คุณหมอได้ให้การไว้แล้ว จะเป็นบาดแผลที่เกิดจากอุจจาระได้หรือไม่

ตอบ จะเป็นบาดแผลที่เกิดจากอุจจาระไม่ได้ เชื่อว่าต้องเป็นบาดแผลที่เกิดจากการข่มขืนชำเราอันเกิดจากการใช้อวัยวะเพศดันจากภายนอกของขอบทวารจึงทำให้เกิดบาดแผลที่ขอบทวารด้านนอก

จากตัวอย่างของการถามตืงดังกล่าวนี้ ผู้ถามตืงจะต้องมีความรอบรู้เหตุผลตามหลักความเป็นจริงหรือลักษณะของบาดแผลที่ควรจะเป็นว่า ถ้าเป็นบาดแผลที่เกิดจากอุจจาระจริงจะต้องเกิดที่ขอบทวารด้านในซึ่งเป็นด้านที่ถูกอุจจาระดันออกมา ซึ่งจะอาศัยความรอบรู้นี้ถามให้พยานได้ระลึกถึงความจริงหรือลักษณะของบาดแผลที่ควรจะเกิดในลักษณะใดได้ตั้งนี้เป็นต้น

ง) การถามพยานหลังจากเสร็จสิ้นการถามตืง

หลังจากเสร็จสิ้นการถามตืงแล้วคู่ความจะถามพยานอีกไม่ได้ แม้ว่าจะมีข้อความข้ออื่นที่ควรจะถามพยานอีกก็ตาม การที่ไม่ได้ถามไว้ในชั้นซักถาม ถามค้านหรือถามตืงเนื่องมาจากหลงลืม หรือด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม คู่ความจะถามอีกไม่ได้ เว้นแต่ได้ขออนุญาตศาลถามต่อไปซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ได้ ถ้าหากศาลอนุญาตจึงจะถามต่อไปได้ เมื่อถามต่อไปได้ ฝ่ายปรบักษ์ย่อมมีสิทธิถามค้านได้ในข้อที่เกี่ยวกับคำถามนั้น โดยปกติในการสืบพยานคงมีเฉพาะเพียงการซักถาม ถามค้านและถามตืงเป็นส่วนใหญ่ ศาลจะอนุญาตให้มีการซักถามเพิ่มเติมได้อีกก็ต่อเมื่อมีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น

จ) การซักถามพยานโดยศาล

หลังจากที่มีการซักถาม ถามค้านและถามตืง ถ้าหากมีทั้งสามขั้นตอนนี้แล้ว คู่ความฝ่ายใดจะซักถามพยานอีกไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลตืงได้กล่าวไว้ข้างต้น (ป.ว.พ.

มาตรา 117) แต่กฎหมายมิได้ห้ามศาลมิให้ถาม ดังนั้น ศาลมีอำนาจที่จะถามด้วยตัวเองใน ปัญหาอื่นใดที่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดีก็ได้ทั้งนี้เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์หรือชัดเจน ยิ่งขึ้นหรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่เหตุใดพยานจึงเบิกความเช่นนั้น การซักถามพยาน โดยศาลเช่นว่านี้ ศาลจะซักถามเมื่อใดก็ได้ไม่ว่าถามก่อนเริ่มการซักถาม ถามค้ำหรือก่อนถามตั้ง หรือภายหลังจากนี้ก็ได้ ซึ่งในเรื่องนี้นักศึกษาหลายท่านยังเข้าใจคลาดเคลื่อนโดยเข้าใจว่า การที่ศาลถามเช่นนี้เป็นการเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหาได้เป็นเช่นนั้นนักศึกษาเข้าใจไม่ โดยปกติแล้วศาลจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปซักถามพยานอย่างศาลเป็นคู่ความเสียเอง ถึงแม้ว่าศาลไม่เห็นด้วยกับการใช้คำถามหรือวิธีการถามของคู่ความก็ตาม หน้าที่ของศาลต้องเป็นคนกลาง ทำตัวดุจตราตั้งที่เป็นสนิมที่มีเข็มวัดอยู่ที่กลางเคลื่อนไหวไม่ได้ ถ้าคำถามนั้นเป็นประเด็นแห่งคดีศาลต้องปล่อยให้เป็นเรื่องของคู่ความโดยเฉพาะ แต่ในบางกรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจซักถามได้เสมอและจะซักถามด้วยคำถามนำหรือไม่ก็ได้ การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลมีดุลพินิจซักถามพยานได้อย่างเต็มที่ก็ด้วยความมุ่งหมายเพื่อให้ได้ความจริงและตัดสินใจโดยเที่ยงธรรมสมกับที่ศาลเป็นสถาบันที่ประสาทความยุติธรรมเป็นที่พึงสุดท้ายของประชาชนโดยแท้

โดยเหตุที่ระบบกฎหมายของประเทศเราเป็นแบบกล่าวหา ซึ่งผู้กล่าวหาที่มีหน้าที่พิสูจน์ ดังนั้นพยานบุคคลในศาลย่อมมีทั้งพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์อย่างแท้จริงและพยานเท็จประเภทสมัครใจช่วยเหลือคู่ความรวมตลอดถึงประเภทมืออาชีพรับจ้างเบิกความเท็จในศาลซึ่งมีปรากฏอยู่เสมอ ถึงแม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อลงโทษเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ก็ตามก็มีทรชนที่ไม่เกรงกลัวต่ออาญาของแผ่นดินอยู่เหมือนกัน ดังนั้นศาลจึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงเรื่องของพยานเท็จไปได้ พยานเท็จนับได้ว่าเป็นเศษระของสังคมที่มีส่วนทำให้ภาพพจน์ของสถาบันศาลแปดเปื้อน ซึ่งเชื่อว่านักศึกษาคงจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ศาลคือศาลาโกหก” ซึ่งหลาย ๆ ท่านก็คงเชื่อว่ามีมูลอยู่บ้าง แต่สำหรับผู้เขียนเชื่อว่ามีได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป ถ้าจะมีก็คงเป็นบางคดีที่พยานใจทักก็โกหก พยานจำเลยก็ต่อแหล ศาลมีแต่พยานที่ไม่จริงจึงต้องตัดสินไปท่ามกลางความโกหกและต่อแหล ทำให้ผู้พบเห็นหรือประสบเข้าใจไขว่เขวหรือเพี้ยนไปได้

การที่กฎหมายให้ดุลพินิจศาลสอบถามพยานด้วยตนเองได้ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ศาลได้ความจริงเป็นผลต่อความยุติธรรมที่จะติดตามมานับว่าเป็นสิ่งที่ดี ยากที่ผู้ใดจะปฏิเสธได้

เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้เขียนใคร่จะขอยกตัวอย่างซึ่งท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้เล่าไว้และผู้เขียนคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในเรื่องดังกล่าวในสาระสำคัญดังนี้

ในเรื่องนี้ผู้ทรงคุณวุฒิเขียนเล่าไว้ว่าตัวท่านได้รับคำบอกเล่าจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลท่านหนึ่ง เหตุในเรื่องนี้เกิดขึ้นที่ศาลจังหวัดปากพนัง เมื่อประมาณ 20 ปีกว่ามานี้ ผู้ทรง

คุณวุฒิได้เขียนเล่าไว้ว่า ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟังว่า สมัยที่หัวหน้าศาลท่านนั้นดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลปากพ่องมีพยานอาชีพเป็นจำนวนมากรับจ้างเป็นพยาน ทั้งโจทก์ทั้งจำเลย ในจำนวนนี้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งสมมุติว่าชื่อ “ผู้ใหญ่เชิด” รวมอยู่ด้วย ผู้ใหญ่เชิดมาเป็นพยานที่ศาลบ่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปของข้าราชการศาล วันหนึ่งเป็นวันหยุดราชการ ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลกับมิตรสหายเอาเรือไปล่าจระเข้ที่คลองแห่งหนึ่ง เวลาเช้าวันรุ่งขึ้นไปพบผู้ใหญ่เชิดกำลังรับประทานอาหารกลางวันอยู่ ท่านจึงสั่งให้จอดเรือเทียบ กับเรือผู้ใหญ่เชิด แล้วรับประทานอาหารกลางวันกันจนถึงบ่ายโมงเศษจึงแยกกัน

ต่อมาราว 2 เดือน ผู้ใหญ่เชิดมาเป็นพยานจำเลยในคดีอาญาเรื่องหนึ่ง ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลออกพิจารณาคดีนั้นเอง จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในเวลาเที่ยงวันเศษ เผอิญวันเกิดเหตุตรงกับวันหยุดราชการคือวันเดียวกับวันที่ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลไปล่าจระเข้กับพรรคพวก

เมื่อผู้ใหญ่เชิดเข้าคอกพยานสาบานตัวแล้ว ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจึงถามพยานท่านหัวหน้า : “พยานจะเบิกความอย่างไรว่าไป”

ผู้ใหญ่เชิด : “วันเกิดเหตุจำเลยกับพวกอีก 2-3 คนไปช่วยผมมุงหลังคาเรือนอยู่กับผมตลอดทั้งวัน”

ท่านหัวหน้า : “เอ๊ะ ก็วันนั้นผู้ใหญ่กินข้าวกลางวันด้วยกันที่คลองไม่ใช่หรือ”

ผู้ใหญ่เชิด : “ท่านจำได้?”

ท่านหัวหน้า : “ทำไมจะจำไม่ได้ เพราะเป็นวันหยุดพิเศษ”

ผู้ใหญ่เชิด : “ถ้ากระนั้น ผมไม่ยอมเบิกความต่อไป”

ว่าแล้วผู้ใหญ่เชิดก็เชิดออกจากศาลไปโดยไม่ได้ร่ำลาใคร^{1/}

นี่ก็แสดงให้เห็นประโยชน์จากการที่ศาลถามพยานด้วยตัวศาลเองก่อให้เกิดการรู้ข้อเท็จจริง เป็นพื้นฐานในการพิจารณาคดีทำให้เกิดผลในความเที่ยงธรรม

^{1/}“นายสุพรรณ” การประกวดเกร็ดคดี, “ดุลพาห” ปีที่ 7 เล่ม 2 กุมภาพันธ์ 2503, หน้า 216-217